

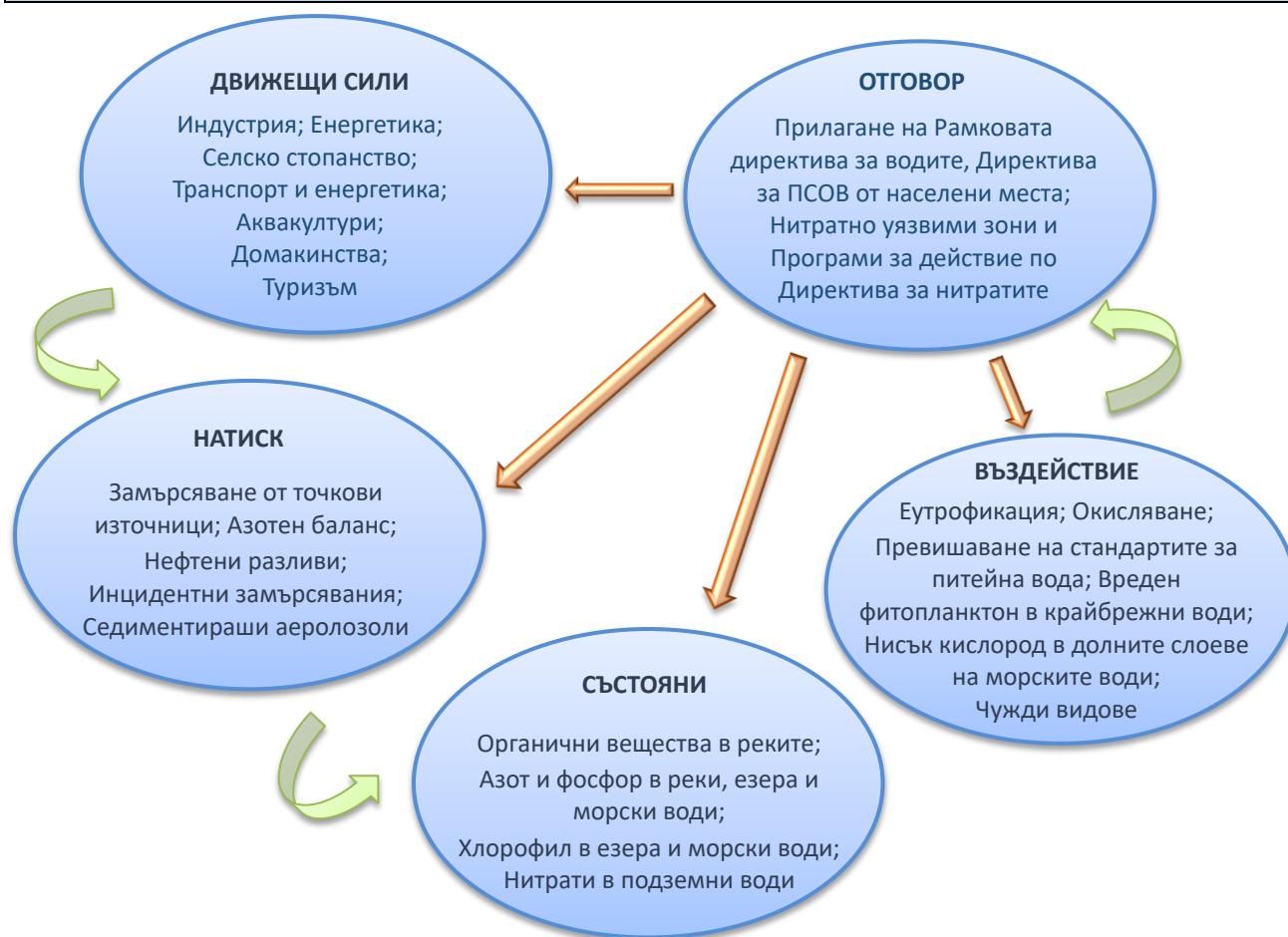
УПРАВЛЕНИЕ НА ВОДНИТЕ РЕСУРСИ И КАЧЕСТВО НА ВОДИТЕ¹

Опазването на качеството на природните и питейните води е първостепенна задача на обществото, за да се гарантират здравословни условия за живот и висок стандарт на общественото здраве. Запазва се положителната тенденция, наблюдавана през последните години за подобряване на качеството на водите. Въпреки това, все още има водни тела, определени в риск, като за тях са изготвени програми от мерки за достигане на добро екологично и химично състояние.

През 2023 г. се наблюдава запазване на тенденцията за подобряване качеството на повърхностните води в България по отношение на основните физикохимични показатели в дългосрочен и краткосрочен план.

България се отличава с относително значими пресни водни ресурси в сравнение с други европейски страни, както по абсолютен обем, така и на човек от населението. Недостиг на вода може да възникне в регионите със слаби валежи, голяма гъстота на населението, водоемки промишлени производства, съчетани със специфични природо-географски особености.

През 2023 г. наличните възобновяеми пресни водни ресурси се оценяват на 106 655,8 млн м³, което е около 7 % повече спрямо средномногогодишната норма (1981-2023 г.). Външият приток от р. Дунав за 2023 г. е 94 714,20 млн м³ и е с 13,1 % повече спрямо средномногогодишната норма (1981-2023 г.). През 2023 г. вътрешният отток е намалял с 31,7 %, като общото намаляване е значително. Общият действителен отток се е увеличил само с 4 %, въпреки увеличението от р. Дунав с 9 % спрямо средномногогодишната норма (1981-2023 г.) и факта, че р. Дунав формира 88,3 % от общия действителен отток или 87,6 % от възобновяемите пресни ресурси на страната.

ХАРАКТЕРИСТИКА НА ВОДНИТЕ РЕСУРСИ И ВОДОПОЛЗВАНЕТО¹

Ключов въпрос

Колко са пресните водни ресурси на страната, как се формират, има ли риск от недостиг на вода?

Ключови послания

През 2023 г. наличните възобновяеми пресни водни ресурси се оценяват на 106 655,8 млн. м³, което е около 7 % повече спрямо средномногогодишната норма (1981-2023 г.). Външният приток от р. Дунав за 2023 г. е 94 714,20 млн. м³ и е с 13,1 % повече спрямо средномногогодишната норма (1981-2023 г.). Вътрешният отток е намалял с 31,7 %, като общото намаляване е значително. Общият действителен отток се е увеличил само с 4 %, въпреки увеличението от р. Дунав с 9 % спрямо средномногогодишната норма (1981-2023 г.) и факта, че р. Дунав формира 88,3 % от общия действителен отток или 87,6 % от възобновяемите пресни ресурси на страната (табл. 1).

Недостиг на вода може да възникне в регионите със слаби валежи, голяма гъстота на населението, водоемки промишлени производства, съчетани със специфични природо-географски особености.

България се отличава с относително значими пресни водни ресурси в сравнение с други европейски страни, както по абсолютен обем, така и на човек от населението.

Водните ресурси в България се формират предимно от външен приток и са неравномерно разпределени на територията на страната.

Налични възобновими пресни водни ресурси

Дефиниция на показателя

Водните ресурси се отнасят до наличната за използване вода в дадена територия и включват пресните повърхностни и подземни води. Изчисляват се като сума от вътрешния отток (валежите минус действителната евапотранспирация) и външния приток. Външният приток отразява притока на води от съседни територии. С цел да се вземат предвид годишните колебания на валежите и изпаренията, възобновимите пресни водни ресурси се изчисляват от годишни данни, осреднени за период от поне 30 последователни години.

Оценка на показателя

Наличните водни ресурси се определят от климатичните условия, геоморфологията, земеползването и трансграничните водни потоци. България се отличава с относително значими пресни водни ресурси в сравнение с други европейски страни. През 2023 г. пресните водни ресурси на България се оценяват на 106 655,80 млн м³, или с около 7 % повече спрямо средномногогодишния обем (99 441,60 млн. м³, 1981-2023 г.). Увеличаването е незначително, предвид притока от р. Дунав, който представлява 87,6 % от възобновимите пресни ресурси на страната. Наблюдава се намаляване при вътрешния отток – 31,7 %.

¹ Темата е разработена от НСИ и МОСВ. Подробни данни могат да бъдат намерени на страницата на НСИ: [Статистика на водите](#)

Табл. 1. Налични възобновими пресни водни ресурсина Република България, млн. м³

Показатели	Средно-много-годишен отток (1981-2023)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Валежи	73 149	84 411	85 254	63 437	67 783	89 899	61 587	76 717
Действителна евапотранспирация	57 419	70 207	61 106,6	51 916,5	57 902	70 174	48 834	64 776
Вътрешен отток	15 729	14 204	24 147,4	11 520,5	9 881	19 725	12 753	11 941
Действителен външен приток	83 712	67 891	75 944,5	73 349,2	69 996	79 673	62 173	94 714
в т.ч. р. Дунав	83 349	67 582	75 466,6	73 068,9	69 753	79 203	61 889	94 339
Общ действителен отток	101 766	84 511	105 460,5	88 469,1	80 945	100 262	73 613	105 723
в т.ч. в морето	1 670	2 104	3 373,7	1 062,4	511	1 372	1 207	842
в т.ч. към съседни територии	100 095	82 407	102 086,8	87 406,7	80 434	98 890	72 406	104 881
в т.ч. р. Дунав	85 674	69 998	80 835,2	76 668,3	70 821	80 067	60 576	93 408
Общо възобновяеми пресни водни ресурси	99 441	82 095	100 091,9	84 869,7	79 877	99 398	74 926	106 655,8
Подхранване във водоносния слой	5 864							
Налични подземни води, достъпни за годишно използване	5 409							
Постоянни ресурси от прясна вода (95% обезпеченост)	70 148							

Ключов въпрос

Какви са нуждите от вода в България, структурата на водоползването и основните тенденции? Какъв е натискът на водовземането върху водните ресурси в страната?

Ключови послания

Иззета за икономиката и домакинствата в страната вода през 2023 г. е с общ обем 5,34 млрд. м³, което представлява намаление с по-малко от 3,3 % спрямо предходната година (5,52 млрд. м³).

През 2023 г. количеството на иззетата за охлаждащи процеси в енергийния сектор вода намалява с приблизително 5 % – до 3,48 млрд. м³, спрямо 3,66 млрд. м³ през предходната година.

Наблюдава се леко увеличение в количеството на водите, иззети от сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ (вкл. напоителни системи), които се подават основно за напояване и аквакултури. През 2023 г. количеството се увеличава до 831,5 млн.м³ спрямо 802,2 млн.м³ през 2022 г.

Съотношението между водочерпенията от повърхностни и подземни водоизточници е относително постоянно, като повърхностните води осигуряват средногодишно около 90 % от необходимата прясна вода за икономиката.

Въпреки намаляващото водоползване, България е сред европейските страни с високи равнища на изнетата вода средно на човек, поради значимите водни обеми за охлаждащи процеси в енергетиката.

Индексът на експлоатация на водни ресурси показва, че в периода 2000-2023 г. няма стрес върху водната екосистема на България. Недостиг на вода може да се наблюдава в определени райони с недостатъчни ресурси, висока гъстота на населението и интензивни промишлени дейности, както и други фактори.

Иззети пресни води по основни икономически дейности в България

Дефиниция на показателя

Към пресните повърхностни води са отнесени водите на сушата, а към подземните – всички води, намиращи се под повърхността на земята във водонаситената зона, в пряк контакт със земните пластовете. Към тези води не се включват морските и преходните води. Иззетите пресни води (бруто) са изчислени чрез сумарното количество води, иззети за собствено снабдяване на предприятията и за водоснабдяване (ВиК и напоителни системи). Не е включена водата за хидроенергия и за собствено снабдяване на домакинствата.

Източници на информация

Информацията се осигурява, чрез провеждането на следните годишни статистически изследвания:

- „Обществено водоснабдяване, канализация и пречистване” и „Водоснабдяване чрез напоителни системи“ – изчерпателни наблюдения. Данните се събират от дружествата за събиране, пречистване, доставяне на води (ВиК и напоителни системи).
- „Водопотребление” – Статистическото изследване е изчерпателно и обхваща поголемите водоползватели - предприятия, за чиято дейност постъпват или са добити общо над 36 хил.м³ вода годишно и общо над 20 хил.куб.м вода/год. за целите напояване на земеделски площи, животновъдство, промишлени цели (вкл. охлаждане). Доброволно представят данни и предприятия под този критерий.
- Водоползването за производство на хидроенергия е самостоятелно изследване и обхваща изчерпателно ВЕЦ/ПАВЕЦ. Не се наблюдава водовземането от физически лица. Респондентите отчитат водните обеми чрез водомери, а при липса на такива – чрез капацитета на помпите, умножен по времето на тяхната работа; потребление на енергия от помпите, специфичен фактор и др. Резултатите са изчислени на база отчетените статистически данни, пропорции и оценки.

Оценка на показателя

Изнетата за икономиката и домакинствата в страната вода през 2023 г. са с общ обем 5,34 млрд. м³, което представлява 3,3 % намаление спрямо предходната година.

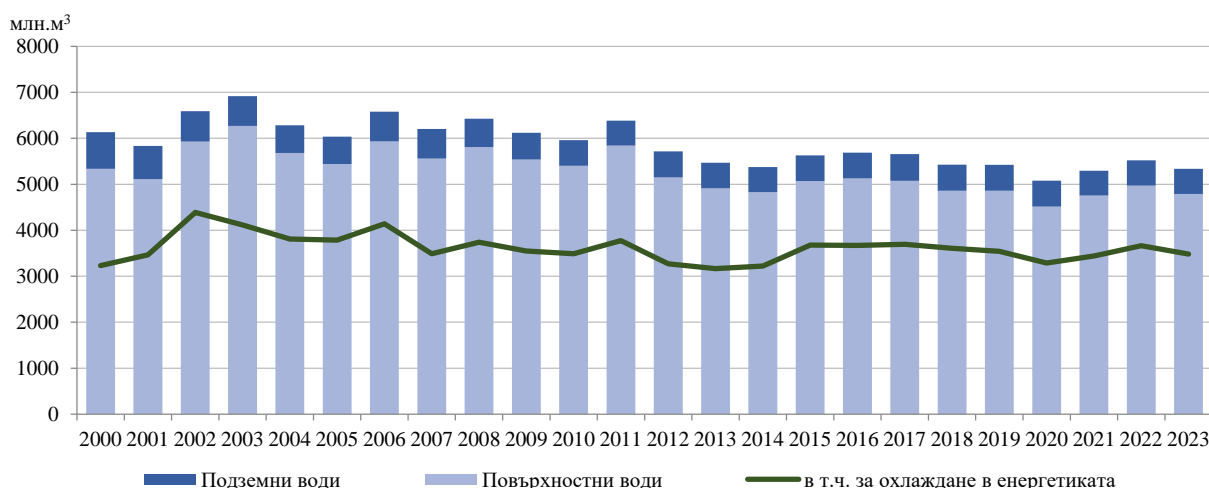
През 2023 г. водовземането от повърхностни източници се оценява на 4,79 млрд.м³, което е с 3,6 % по-малко от предходната 2022 г. Отчита се намаление в количеството вода, изнета от язовири, спрямо 2022 г. – до 1,88 млрд. м³. Количеството на добитите подземни води през 2023 г. е 546,5 млн. м³.

Въпреки увеличението на абсолютните обеми, съотношението между водочерпенията от повърхностни и подземни водоизточници е относително постоянно, като повърхностните води осигуряват средногодишно около 90 % от изнетата прясна вода за икономиката.

Колебанията в равнището на водовземането в страната се определят от значимите водни обеми, необходими за охлаждащи процеси в енергийния сектор (предимно повърхностни), които след преработка обикновено се връщат обратно във водоизточниците. През 2023 г. количеството на изнетата за охлаждащи процеси в енергийния сектор вода намалява с

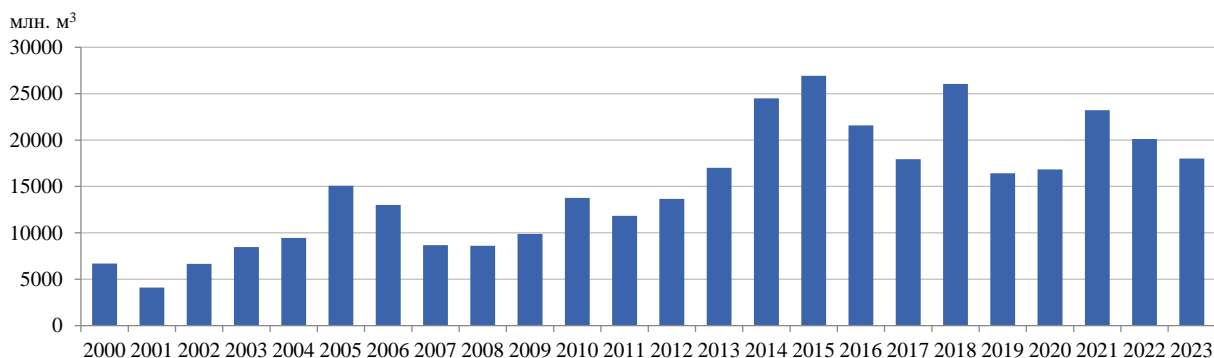
приблизително 5 % – до 3,48 млрд. м³, спрямо 3,66 млрд. м³ през предходната година. Данните по сектори показват увеличение в количеството на водите, иззети от сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ (вкл. напоителни системи), които се подават основно за напояване и аквакултури. През 2023 г. количеството се увеличава до 831,5 млн.м³ спрямо 802,2 млн.м³ през 2022 г. или приблизително с 3,7 %. Добитата вода от ВиК сектора достига до 805,9 млн.м³ или с близо 0,6 % по-малко спрямо 2022 г. Регистрира се ръст във водовземането в сектора на добивната промишленост, в сравнение с 2022 г., като през 2023 г. достига 24,86 млн. м³ (при 23,26 млн. м³ през 2022 г.). В преработващата промишленост се наблюдава известно намаление – 116,54 млн. м³ спрямо 2022 г. (130,37 млн. м³).

Фиг. 1. Иззети пресни води, общо за страната (без ВЕЦ), млн.м³

Източник: НСИ

Фиг. 2. Преработена сурова вода за производството на хидроенергия, млн.м³

Източник: НСИ

За производството на хидроенергия (ВЕЦ) са преработени 18,15 млрд. м³ пресни води, което е с 1,96 млрд.м³ по-малко спрямо 2022 г. (20,11 млрд.м³), като равнищата се определят основно от годишните колебания на валежите, водния приток и капацитета на инсталираните мощности.

Регионалните различия в страната се определят от териториалното разположение на водоползващите дейности и други природо-географски особености. Водещо място заемат районите с голям дял на енергийно водоползване – Дунавски и Източноромански басейнов район.

Индекс на експлоатация на водните ресурси (ИЕВ)

Дефиниция на показателя

Индексът на експлоатация на водите служи за оценка на натиска върху водните ресурси. Изчислява се като процент на количеството на изетите пресни води от наличните средномногогодишни възобновяеми пресни водни ресурси (повърхностни и подземни). Счита се, че предупредителният праг, който отличава районите без стрес от тези с недостиг на вода е 20 %, а над 40 % – означава силен стрес върху ресурсите и неустойчиво водоползване. При праг, по-малък от 10 %, няма стрес на водната екосистема, а при стойности между 10 % и 20 % – нисък стрес. Показателят съдържа известни ограничения, например: не отчита върнатите води след употреба, които също могат да бъдат използвани като ресурс; не отчита сезонни различия (напр. засушаване през лятото). Въпреки че показателят е в процес на усъвършенстване, чрез него може да се илюстрират тенденции.

Източници на информация

НСИ – статистически изследвания за водите

МОСВ – налични възобновяеми пресни водни ресурси

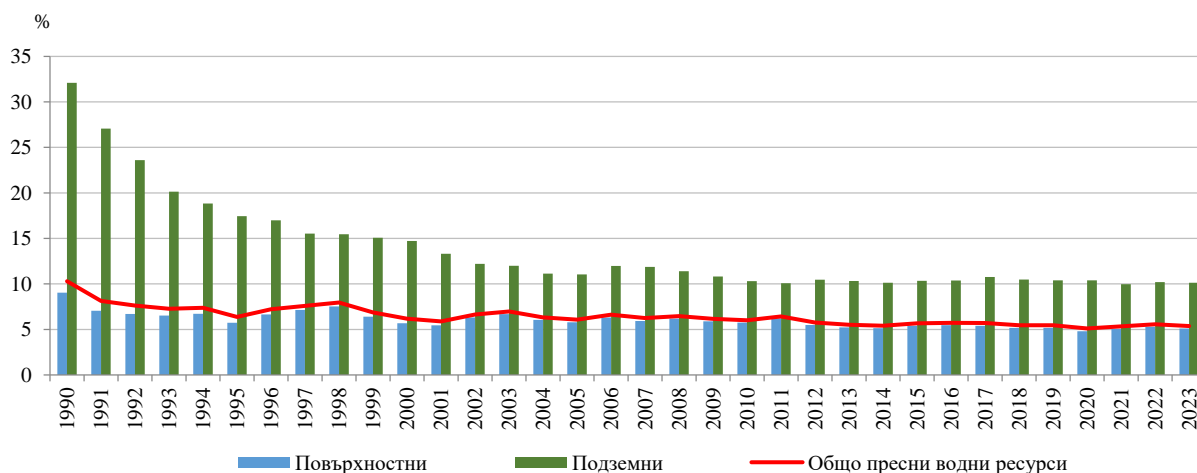
Оценка на показателя

Индексът за страната, изчислен като процент на изетите пресни води (без тези за хидроенергия) и средно многогодишния обем на наличните възобновяеми пресни водни ресурси за периода 1981-2023 г., е 99 441 млн. м³. Общият индекс на експлоатация на водните ресурси в периода 1991-2023 г. е под 10 %, което означава, че няма стрес върху възобновимите пресни водни ресурси на България според показателя.

Най-висок индекс е регистриран през 1990 г. (10,2 %). Натиск върху подземните ресурси е регистриран в периода 1990-1994 г., след което намалява и през последните години се доближава до граничния минимален праг.

Въпреки, че няма натиск върху водните ресурси на национално равнище, недостиг на вода може да се наблюдава в определени райони с недостатъчни ресурси, висока гъстота на населението и интензивни промишлени дейности, както и други фактори. Река Дунав формира 86 % от средномногогодишните възобновими ресурси (1981-2023 г.), но използваемостта им е съсредоточена в близост до брега на реката.

Фиг. 3. Индекс на експлоатация на пресните водни ресурси в България, %

Източник: МОСВ, НСИ

Друг измерител на устойчивост е годишния обем на пресните възобновяеми водни ресурси на човек от населението. Според „Световния доклад за развитието на водите“ на

Обединените нации една страна изпитва „воден стрес“, когато годишните водни ресурси спадат под 1 700 м³ на жител. През 2023 г. пресните водни ресурси² средно на човек в България се оценяват на 16 544 м³, включително дунавските води и друг външен приток.

Ключов въпрос

Каква е структурата, какви са тенденциите на водоползването? Устойчиво ли е използването на водата в различни сектори от икономиката?

Ключови послания

 Потреблението на вода от домакинствата в страната е относително устойчиво. Общото количество на фактурираната от ВиК питейна вода през 2023 г. е 250,27 млн. м³, което се равнява на 106 л/чов/ден.

 Използваните пресни и непресни води от крайните потребители в страната следват равнищата на иззетите води. През 2023 г. общото количество се оценява на 4,47 млрд. м³, което с 4,3 % по-малко спрямо предходната година.

 Запазва се относителния дял (85,6 %) на използваната за индустрията вода от общо използваната за 2023 г. спрямо 2022 г.

 Най-големи количества се ползват за охлаждащи процеси в енергетиката, 91 % от общо използваните води в индустрията за 2023 г.

 Използваната вода за напояване на земеделски култури от сектор Селско, горско и рибно стопанство през 2023 г. се оценява на 268,46 млн. м³.

 През 2023 г. дялът на общите загуби на вода от подадената вода от ВиК е 57 %. В абсолютен размер загубите се оценяват на 483,22 млн. м³.

Използване на водите

Дефиниция на показателя

Използваната вода е сума от използваните пресни и непресни води от собствено водоснабдяване и доставената вода от ВиК, напоителни системи и други предприятия (напр. сурова и отпадъчна вода, получена от съседни предприятия). Информацията по индустриални дейности се основава на отчетените данни, пропорции и оценки.

Източник на данни

НСИ – статистически изследвания за водите

Оценка на показателя

Използваните пресни и непресни води от икономиката и домакинствата в страната следват равнищата на иззетите води. През 2023 г. количеството на използваната вода се оценява на 4,47 млрд. м³. Най-значими са водните количества, използвани през относително сухата 2011 г. (5,2 млрд. м³).

С най-голям дял е водата, използвана в **индустриалния сектор**, като през 2023 г. количеството на промишлената вода се оценява на 3 823 млн. м³, от които 91 % са **води за охлаждане** в енергетиката. На второ място по потребление е преработващата промишленост. През 2023 г. използваните води се оценяват на 214,32 млн. м³, което е приблизително същото количество като през 2022 г. С по-значими обеми в

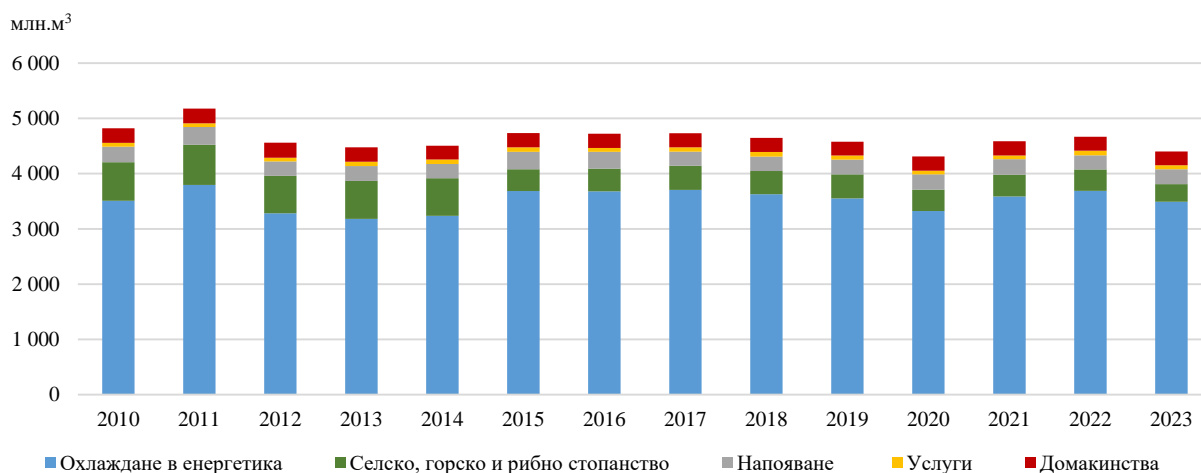
³ Източник на данни за възобновимите пресни водни ресурси е МОСВ.

преработващата промишленост са дейностите: производството на кокс, рафинирани нефтопродукти, химични продукти, лекарствени вещества и продукти, производството на хранителни продукти, напитки и производството на хартия, картон и изделия от хартия и картон. През 2023 г. преобладаващата част от индустриалните води се осигуряват чрез самостоятелно снабдяване – 91,7 %, а от ВиК – 8,3 % от общото потребление.

Използваната вода от сектор **селско, горско и рибно стопанство** се запазва стабилно и съставлява 7 % от общото водоползване. През 2023 г. количествата се оценяват на 320,8 млн. м³, като най-значими са през 2015 г. (360 млн.м³), а най-малки – през относително многоводната 2014 г. (289 млн. м³). Равнището се определя основно от търсенето на вода за напояване, което зависи от вида на културите, засетите площи, както и от климатичните фактори. През 2023 г. използваната вода за напояване в сектора се оценява на 268,46 млн.м³, основно за оризища. Най-голям обем за напояване е регистриран през относително сухата 2011 г. (322 млн. м³), а най-малък – през 2017 г. (255 млн.м³).

Консумацията на вода в **сектора на услугите** през 2023 г. намалява до 73 млн. м³, спрямо 2022 г. – 83,88 млн.м³. По-голямата част от водите се осигуряват от ВиК – 61 %. Потреблението на вода **от домакинствата** в страната е относително устойчиво. Общото количество на фактурираната от ВиК питейна вода през 2023 г. е 250,27 млн. м³, което се равнява на 106 л/чов./ден. Сравнението по басейнови райони за управление на водите сочи, че през 2023 г. най-високо е потреблението на вода от домакинствата в Дунавски район (120,6 млн.куб.м/год), следвано от Източнобеломорския район (66,6 млн.куб.м/год) и Черноморския район (40,2 млн.куб.м/год), а най-ниско – в Западнобеломорски район (22,9 млн.куб.м/год).

Фиг. 4. Използвана вода по основни дейности общо за страната, млн.м³

Източник: НСИ

Загуби на вода

Загубите се формират основно във водоснабдителните сектори (ВиК и напоителни системи), като техният абсолютен обем не се отчита чрез пряко измерване, а е резултат от изчисления. Общите загуби се разпределят като загуби при транспорта на водата (реални загуби – от течове и изпарения) и търговски загуби. Статистическите данни сочат, че в абсолютен обем сумарните загуби във водоснабдителния сектор през 2023 г. са 828,54 млн.м³. Колебанията в годишните равнища се определят основно при преноса на вода чрез откритите канали на хидромелиоративните системи.

Подадената вода от ВиК сектора се осигурява чрез самостоятелното водовземане от повърхностни и подземни води и прехвърлянето на води между водоснабдителните дружества, включително от напоителни системи. По този начин се компенсира

неравномерното разпределение на водните ресурси в страната. През 2023 г. делът на общите загуби на вода от подадената вода от ВиК е 57 %. В абсолютен размер загубите се оценяват на 483,22 млн. м³. Измерването на водните количества е все по-прецизно през годините. Историческите статистически данни сочат тенденция на намаление на подадената вода от ВиК сектора – от 1 200 млн.м³ (2000 г.) до 853,32 млн. м³ (2023 г.).

Дял на населението, свързано с обществено водоснабдяване (ВиК)

Дефиниция на показателя

Съотношение на населението, свързано с обществено водоснабдяване (ВиК) и общото население на дадена територия (средногодишно).

Източник на данни

НСИ – годишно статистическо наблюдение „Водоснабдяване, канализация и пречистване”

Оценка на показателя

Посредством групови селищни водоснабдителни системи е осигурен достъп до питейна вода на 99,4% от населението на страната (2023 г.). По този показател България е в благоприятно положение спрямо някои други европейски страни. В някои райони на страната водоподаването е ограничено поради недостиг на вода. През 2023 г. 4,6 % от населението на страната е било на режим на водоснабдяване поради недостиг на вода, в сравнение с 2,1 % през 2022 г. Затрудненията във водоподаването през 2023 г. са основно от сезонен характер (до 180 дни годишно).

Общата дължина на водопроводната мрежа (експлоатирана от ВиК) през 2023 г. е 76 870 км.

Ключов въпрос

Какви са основните тенденции, свързани с образуването, отвеждането и пречистването на отпадъчните води от бита и индустрията?

Ключови послания

През 2023 г. от икономиката и домакинствата са образувани 408 млн.м³ отпадъчни води и 3 405 млн. м³ отработени води от охлаждащи процеси.

В периода 2010-2023 г. не се регистрира определена тенденция на количествата отпадъчни води, отведени във водните обекти от икономическите дейности, домакинствата и обществената канализация. Нараства делът на пречистените отпадъчни води преди отвеждането и се подобрява технологията на пречистване.

Увеличава се броят на действащите селищни пречиствателни станции за отпадъчни води – от 78 бр. (2010 г.) на 182 бр. (2023 г.).

Нараства делът на населението, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води – от 47,8 % (2010 г.) на 67,4 % (2023 г.).

Отпадъчни води и пречистване

Дефиниция на показателя

Образувани води от точкови източници са водите, които след употреба се отвеждат в обществената канализация и водните обекти. Разграничени са две категории – отпадъчни води и води от охлаждащи процеси. Пречистването на генерираните отпадъчни води

включва третиране на място или в селищни пречиствателни станции за отпадъчни води (СПСОВ). Общото количество на водите, отведени във водни обекти е изчислено като сума от зауствените от наблюдаваните предприятия, обществената канализация/СПСОВ и домакинствата със собствено/независимо третиране. Събраните отпадъчни води в обществената канализация включват и тези от неточкови източници (дъждовни, дренажни и други неразпределени води).

Източници на информация

НСИ – статистически изследвания за водите

Оценка на показателя

През 2023 г. от икономиката и домакинствата са образувани 408 млн. м³ отпадъчни води и 3405 млн.м³ отработени води от охлаждащи процеси.

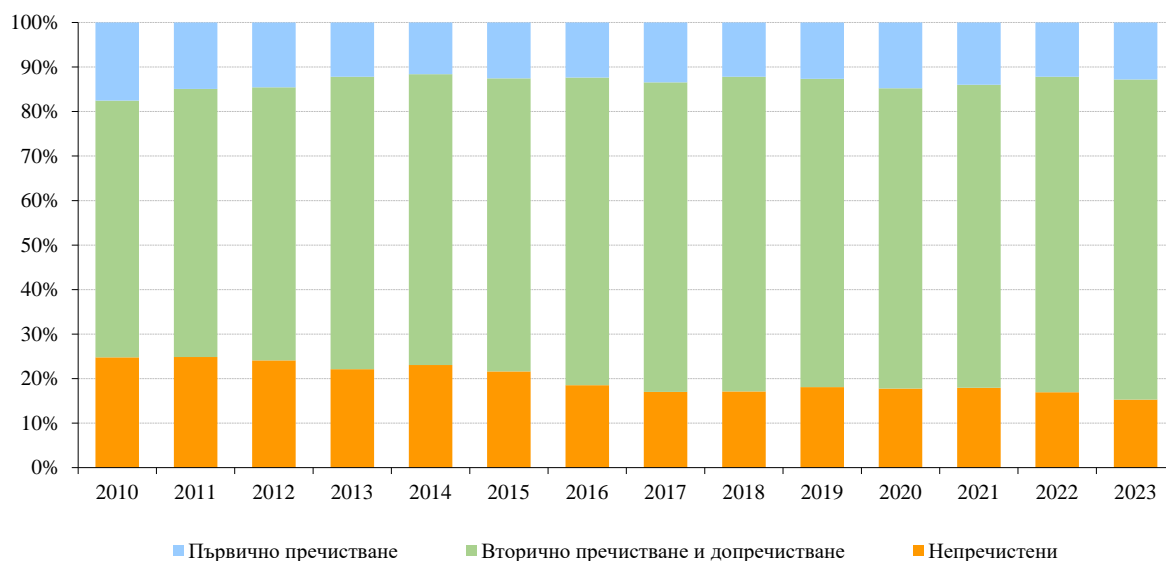
Общото количество на отпадъчните води, отведени във водни обекти през 2023 г. от икономиката, домакинствата, обществената канализация и СПСОВ (вкл. дъждовни и други неточкови източници) се оценява на 710 млн. м³, което е с 0,9 % повече, спрямо предходната 2022 г. – 703 млн. м³.

Нараства делът на пречистените отпадъчни води преди заустване – от 75,2 % (2010 г.) на 84,7 % (2023 г.). Неточковите източници (дъждовни, дренажни и др.) формират средно около 51,4 % от събраните в канализационната система отпадъчни води. Нараства делът на отведените отпадъчни води, пречистени в СПСОВ от общо отведените от обществена канализация и СПСОВ – от 81,9 % през 2010 г. на 93,4 % през 2023 г.

Регистрира се тенденция на намаление на количеството на отпадъчните води, образувани от сектора на индустрията (без преработените охлаждащи води) – от 172 млн.м³ (2010 г.) на 98 млн. м³ (2023 г.). През 2023 г. 82,1 % от промишлените отпадъчни води са отведени във водни обекти. Делът на отведените отпадъчни води след пречистване в пречиствателни станции от общо отведените за сектора, съставлява 67,9 % през 2023 г.

Образуваните отпадъчни води от битовия сектор (домакинства и услуги) през 2023 г. са оценени на 265 млн. м³, като през годините запазват относително устойчиво равнище. Преобладаващата част от отпадъчните води се отвеждат в обществената канализация и СПСОВ.

Фиг. 5. Дял на пречистените отпадъчни води, отведени във водни обекти (от точкови и от неточкови източници, без отработени охлаждащи води), %

Източник: НСИ

През 2023 г. в страната са регистрирани 182 бр. действащи селищни пречиствателни станции за отпадъчни води (при 79 бр. през 2010 г.). От тях 116 бр. са с капацитет над 2000 еквивалент жители (е.ж.), от които – 2 бр. са с първично пречистване, 30 бр. са с вторично пречистване и 84 бр. – с вторично и с третично (допречистване с отстраняване на азот и /или фосфор) пречистване.

Общата дължина на канализационната мрежа (експлоатирана от ВиК и общините с организирано отвеждане на отпадъчните води в селищна пречиствателна станция) през 2023 г. е 13 193 км. Дължината на новоизградената и реконструираната канализационна мрежа през 2023 г. е 119 км.

Дял на населението, свързано с обществената канализация и селищни пречиствателни станции за отпадъчни води

Дефиниция на показателя

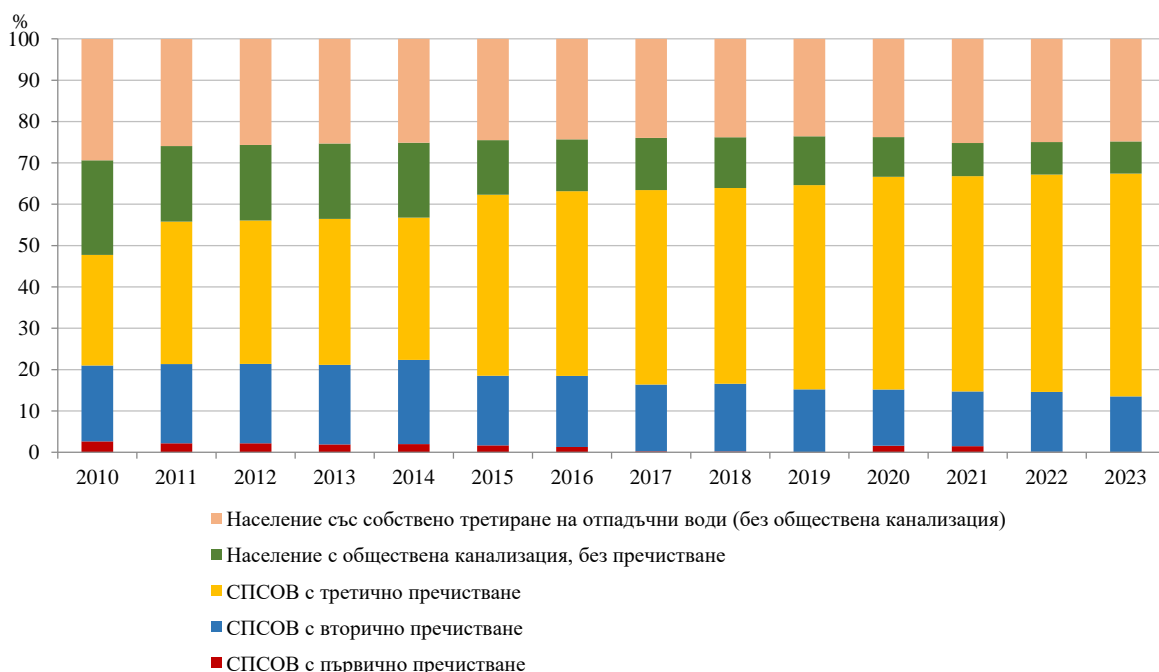
Показателят се изчислява чрез съотношението на населението в селищата с обществена канализация/СПСОВ и средногодишното население. Възможно е делът на населението да бъде надценен поради наличието на селища с частично изградена канализационна мрежа. Не е включено населението, чиито води се извозват с цистерни в канализационна система или СПСОВ.

Източник на информация

НСИ – статистическо наблюдение „Обществено водоснабдяване, канализация и пречистване“, обхващащо изчерпателно ВиК операторите и общините, експлоатиращи СПСОВ.

Оценка на показателя

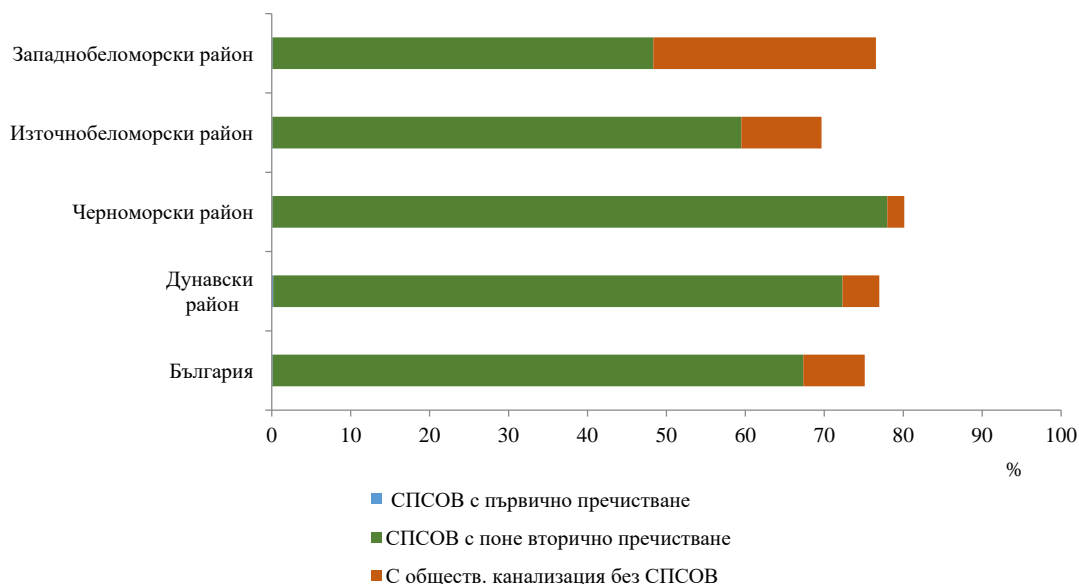
Фиг. 6. Относителен дял на населението, свързано с обществена канализация и пречистване на отпадъчните води в България, %

Източник: НСИ

Нараства населението, обхванато с услуги по отвеждане и пречистване на отпадъчните води. През 2023 г. дялът на населението, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води, достига 67,4 % при 47,8 % за 2010 г. С вторично и третично пречистване е обхванато 67,2 % от населението на страната през 2023 г. (45,1% през 2010 г.). Намалява населението с услуги по отвеждане на отпадъчните води в обществената канализация без пречистване – от 22,9 % (2010 г.) на 7,98 % (2023 г.).

Фиг. 7. Дял на населението, свързано с обществена канализация и СПСОВ по райони за басейново управление на водите през 2023 г., %

Източник: НСИ

СЪСТОЯНИЕ НА ПОВЪРХНОСТНИТЕ ВОДИ³

Ключов въпрос

Подобрява ли се качеството на повърхностните води, което засяга, от една страна използването им като източници за питейно водоснабдяване и от друга страна – за местообитание на много видове водни организми?

Ключови послания

През 2023 г. се наблюдава запазване на тенденцията за подобряване качеството на повърхностните води в България по отношение на основните физикохимични показатели в дългосрочен план.

За периода 1996-2023 г. концентрациите на O_2 (разтворен кислород), NH_4-N (амониев азот), $N-NO_3$ (нитратен азот), PO_4-P (ортофосфати като фосфор) и БПК₅ (Биохимична потребност от кислород) показват запазване на нивата си от предходни години.

През периода 1996-2023 г. се запазва тенденцията, наблюдавана през последните години за подобряване на качеството на водите.

³ Оценката на екологичното и химичното състояние на повърхностните води в съответствие с изискванията на Рамковата директива за водите, се определя на всеки шест години в Плановите за управление на речните басейни.

Дефиниция на показателя

Основните физикохимични елементи, които се прилагат за оценка на качеството на повърхностните води на национално и европейско ниво са средногодишните концентрации на следните основни физикохимични показатели – O_2 (разтворен кислород), NH_4-N (амониев азот), $N-NO_3$ (нитратен азот), PO_4-P (ортофосфати като фосфор) и БПК₅ (Биохимична потребност от кислород).

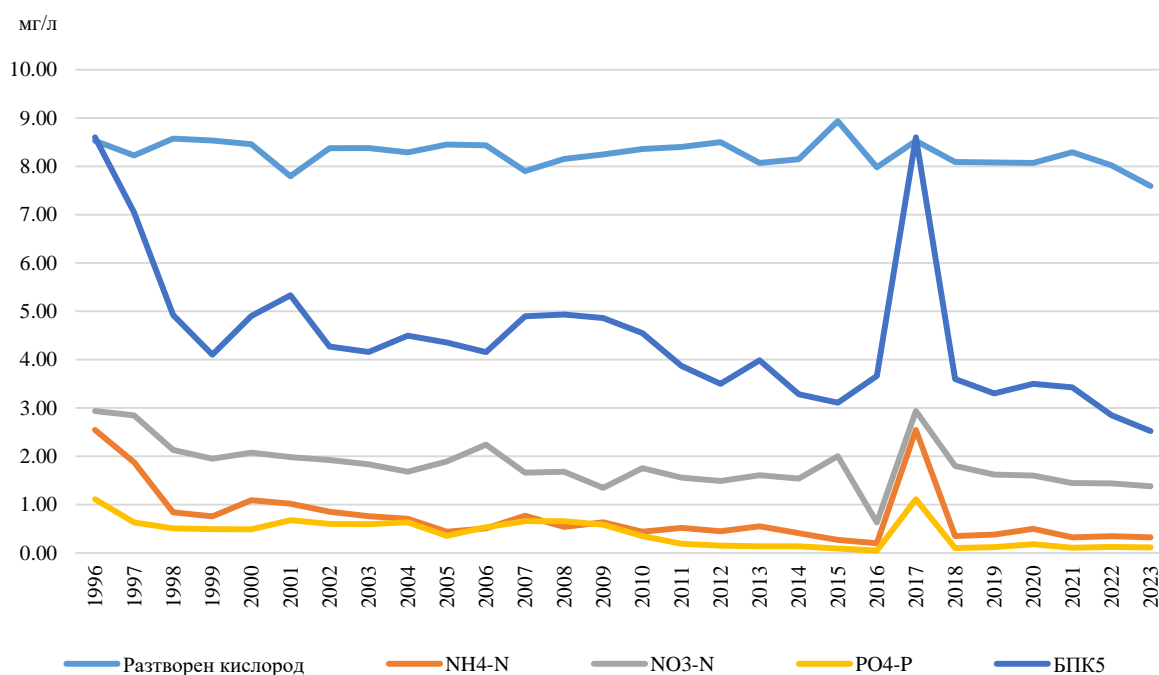
Оценка на индикаторите

За оценка на индикаторите са използвани средни годишни стойности на основните физикохимични елементи за периода 1996-2023 г. от проведения оперативен и контролен мониторинг на повърхностни води, който е част от Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС).

На фигура 8 е изобразено изменението на средногодишните стойности на индикаторите за качество на повърхностните води за периода 1996-2023 г. за цялата страна, *изразено в мг/л*.

Запазва се тенденцията за подобряване на качеството на водите.

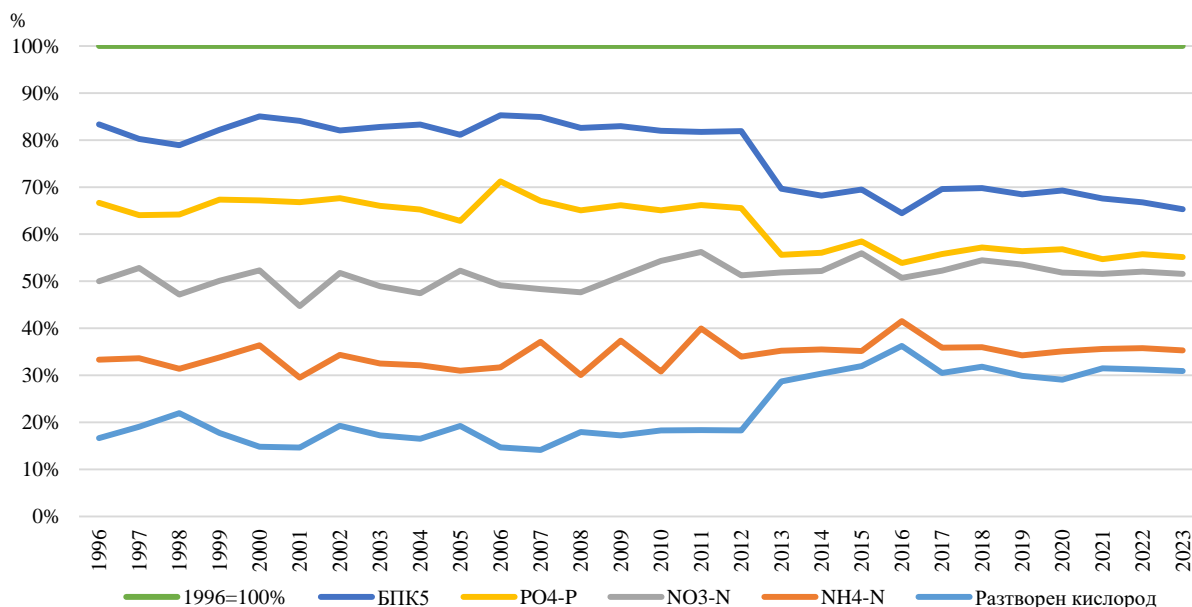
Фиг. 8. Изменение на средногодишните стойности на индикаторите за качество на повърхностните води за периода 1996-2023 г., мг/л

Източник: ИАОС

На Фиг. 9. е показана динамиката на изменение на средногодишните стойности на индикаторите общо за страната за периода 1996-2023 г., *преизчислено в % спрямо 1996 г.*, която е избрана като базова. Графиката представя изменението на индикаторите за дълъг период от време. Чрез този подход ясно се вижда запазване на тенденцията за подобряване на качеството на водите, което е и основна цел на управлението на водите.

Фиг. 9. Динамика на изменение на средногодишните стойности на индикаторите общо за страната за периода 1996-2023 г., %

Източник: ИАОС

Биологична оценка на качеството на повърхностните води

Ключови послания

По отношение на биологичната оценка на качеството на повърхностни води за категория „реки“ при 63 % от наблюдаваните пунктове не се постигат целите за добро състояние и за категория „езеро“ при 34 % от наблюдаваните пунктове не се постигат целите за добро състояние.

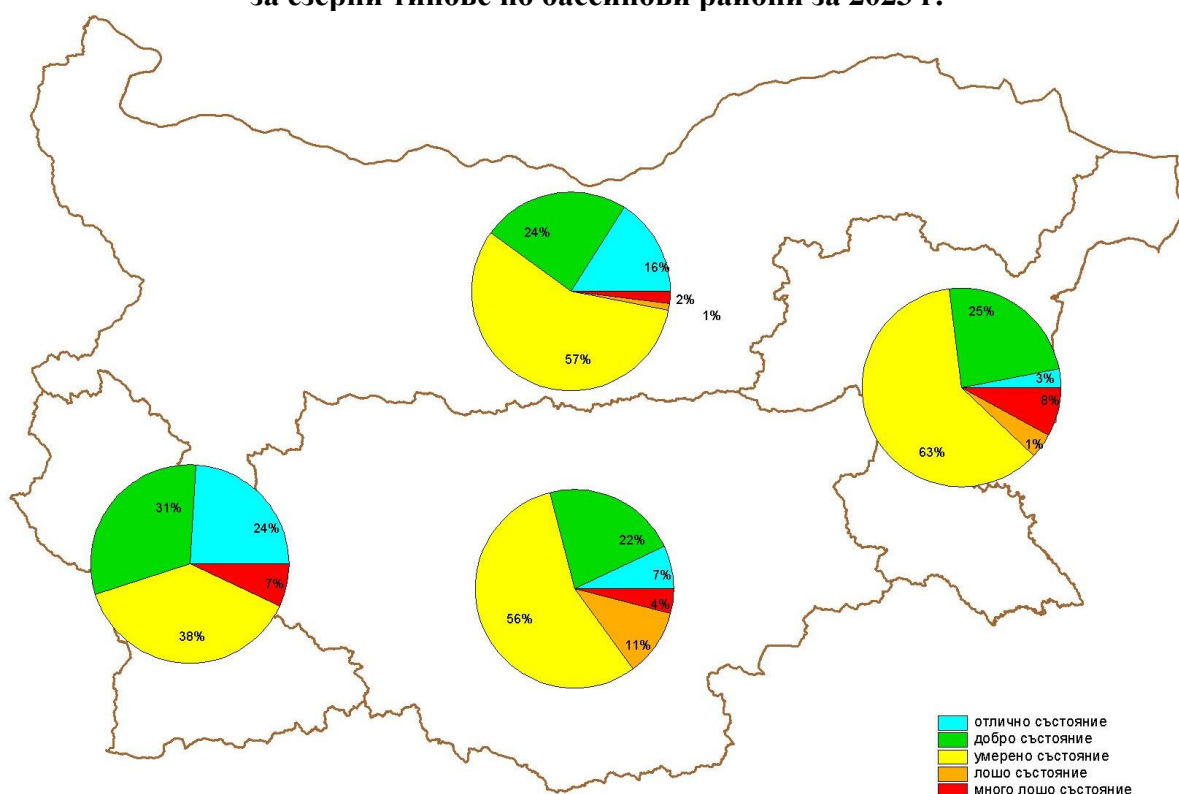
Дефиниция на индикатора

Индикаторът представя изменение в биомасата на фитопланктона (концентрация на хлорофил-а, $\mu\text{g/l}$) във водни обекти от категория „езеро“ – езера и язовири. Индикаторът е чувствителен към замърсяване с биогени (еутрофикация).

Оценка на индикатора

Оценка за езерните типове е извършена на базата на средно-годишни стойности от пробовземания в пунктовете от националния мониторинг през 2023 г. по методика утвърдена с Наредба № Н-4 от 14.09.2012 г. за характеризирание на повърхностните води, издадена от министъра на околната среда и водите, изм. и доп., бр. 67 от 4.08.2023 г., в сила от 4.08.2023 г. Оценката е представена в 5 класа (отлично, добро, умерено, лошо, много лошо състояние) със съответен цвят (фиг.10).

Фиг. 10. Оценка по индикатора биомаса на фитопланктона (хлорофил-а) за езерни типове по басейнови райони за 2023 г.

Източник: ИАОС

Представени са данните от 76 пункта във водни обекти от категория „езеро“. Обобщено за територията на страната 66 % от наблюдаваните пунктове са в интервала отлично – добро състояние, 34 % са в интервала умерено – много лошо състояние или при 34 % от наблюдаваните пунктове не се постигат целите за добро състояние.

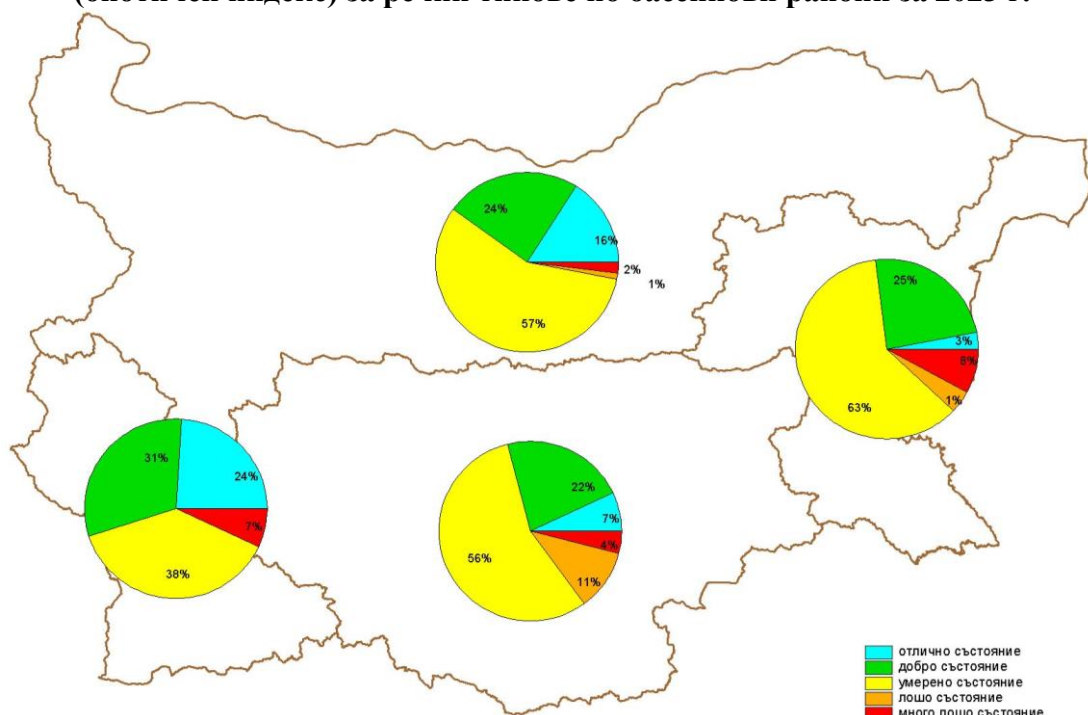
Дефиниция на индикатора

Индикаторът представя изменение в числеността и разнообразието на индикаторни групи макрозообентос в реки, оценено чрез *биотичен индекс*. Индикаторът е чувствителен към органично и токсично замърсяване.

Оценка на индикатора

Оценката по биологичния елементи за качество макрозообентос за речните типове е извършена на базата на еднократни пробовземания през 2023 г. по методика, утвърдена с *Наредба № Н-4 от 14.09.2012 г. за характеризиране на повърхностните води*, издадена от министъра на околната среда и водите, изм. и доп., бр. 67 от 4.08.2023 г., в сила от 4.08.2023 г. Оценката е представена в 5 класа (отлично, добро, умерено, лошо, много лошо състояние) със съответен цвят.

Фиг. 11. Оценка по биологичния елементи за качество макрозообентос (биотичен индекс) за речни типове по басейнови райони за 2023 г.

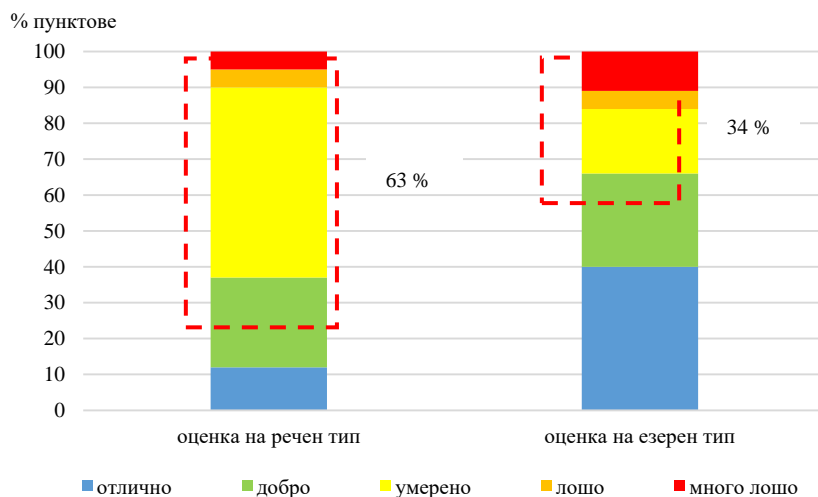

Източник: ИАОС

На фигура 11 са представени данните от 430 пункта във водни обекти от категория „река“. За територията на страната 37 % от пунктовете за категория „река“ попадат в интервала отлично – добро състояние, 63 % от пунктовете попадат в интервала умерено – много лошо състояние или 63 % от наблюдаваните пунктове не постигат целите за добро състояние.

Обобщено за страната по отношение на биологичната оценка на качеството на повърхностни води за категория „реки“ при 63 % от наблюдаваните пунктове не се постигат целите за добро състояние и за категория „езеро“ при 34 % от наблюдаваните пунктове не се постигат целите за добро състояние (фигура 12).

Фиг. 12. Биологична оценка на качеството на повърхностните води категория „река“ и категория „езеро“ за територията на страната за 2023 г.

Източник: ИАОС

Източници на информация

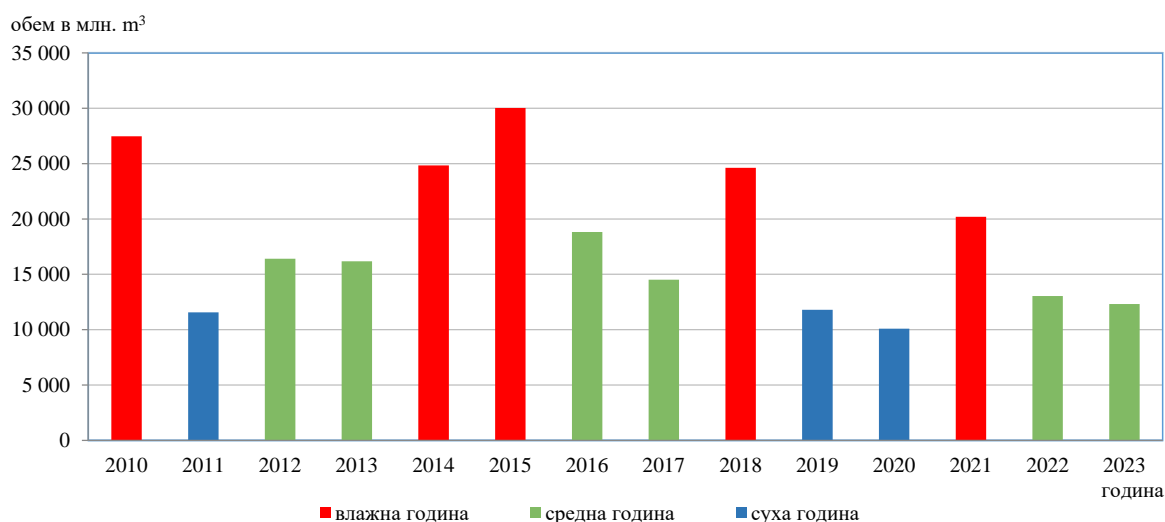
Използвана е валидирана информация за краткосрочните колебания на ежедневния и месечния отток, включени в ежедневните данни за отток на реките и ежемесечната информация за оттока на вътрешните реки по Басейнови дирекции (БД), публикувани на интернет страница на НИМХ: <http://hydro.bg/>.

Годишна ресурсна оценка на регистрирания отток

Общият обем на регистрирания повърхностен отток за страната през 2023 г. е $12\,316 \times 10^6 \text{ m}^3$. Сравнен със средномногогодишните норми за периодите 1961-1990 г., 1971-2000 г., 1981-2010 г. и 1991-2020 г. е намален съответно с 33,3 %, 24,2 %, 21 % и с 27,4 %.

Спрямо предходната 2022 г., общият обем на регистрирания повърхностен отток за страната е намалял, като периода е по-сух с 5,5 %.

Фиг. 13. Годишен обем на повърхностния отток за периода 2010-2023 г.

Източник: НИМХ

Участието на отделните водосборни басейни в сформирането на оттока през 2023 г. е както следва: 46,9 % от реките в Дунавския водосборен басейн, 27 % е формиран от реките в Източнороманския водосбор, 19,3 % от реките в Западнороманския басейн, 6,8 % от реките в Черноморския водосбор.

Табл. 2. Участие на отделните водосборни басейни в сформирането на оттока през 2023 г.

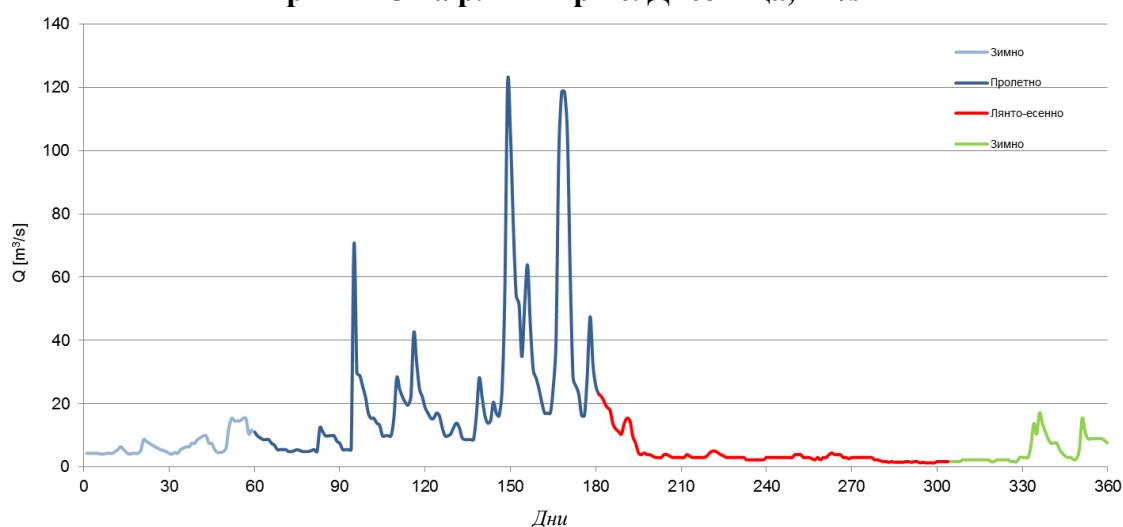
Териториална единица за оценка на ресурсите, 2022 г.	Годишен обем [$\times 10^6 \text{ m}^3$]	Спрямо 2022 г., %	Спрямо периода 1961-1990, %	Спрямо периода 1971-2000, %	Спрямо периода 1981-2010, %	Спрямо периода 1991-2020, %
Дунавски	5 773	25,7	-7.1	4.0	9.1	-3.0
Черноморски	842	-30,2	-53.3	-49.0	-48.9	-54.2
Източноромански	3 327	-35,7	-49.5	-42.5	-41.0	-45.4
Западноромански	2 374	15,2	-38.6	-27.1	-21.0	-23.1

ДУНАВСКИ РАЙОН ЗА БАСЕЙНОВО УПРАВЛЕНИЕ

Годишният обем на оттока в Дунавския водосборен басейн е $5\,773 \times 10^6 \text{ m}^3$, което сравнено със средномногогодишните стойности за периодите 1961-1990 г., 1971-2000 г., 1981-2010 г. и 1991-2020 г. е съответно със 7,1 % по-малко, 4%, 9,1 % по-голямо и 3 % по-малко.

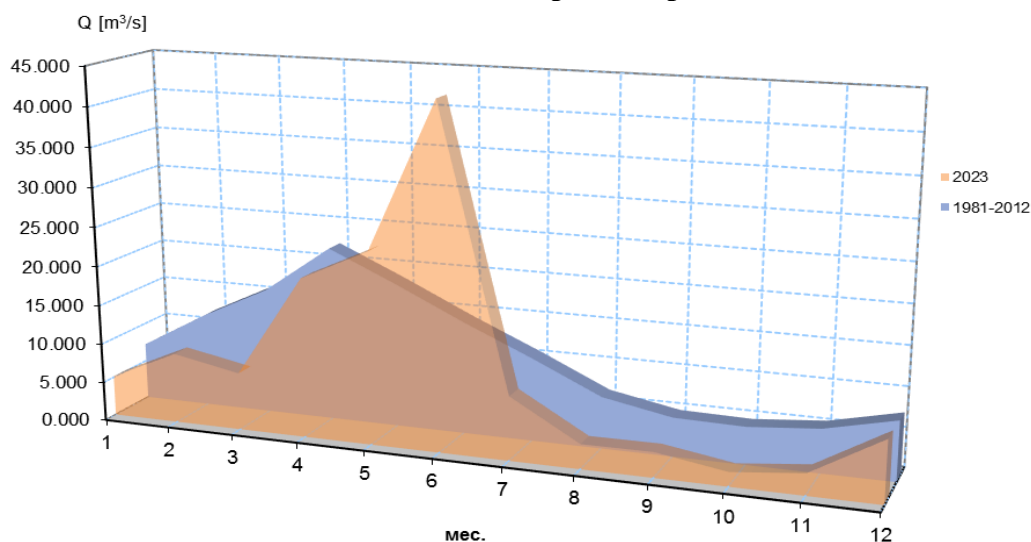
Спрямо 2022 г. обемът на оттока във водосбора е увеличен с 25,7 %.

Фиг. 14. Хидрограф на среднодневните водни количества при ХМС на р. Вит при с. Дисевица, m^3/s

Източник: НИМХ

Фиг. 15. Вътрешногодишно разпределение за 2023 г. спрямо средното за периода 1981-2012 г. за ХМС № 21800 на р. Вит при с. Дисевица, m^3/s

Източник: НИМХ

ЧЕРНОМОРСКИ РАЙОН ЗА БАСЕЙНОВО УПРАВЛЕНИЕ

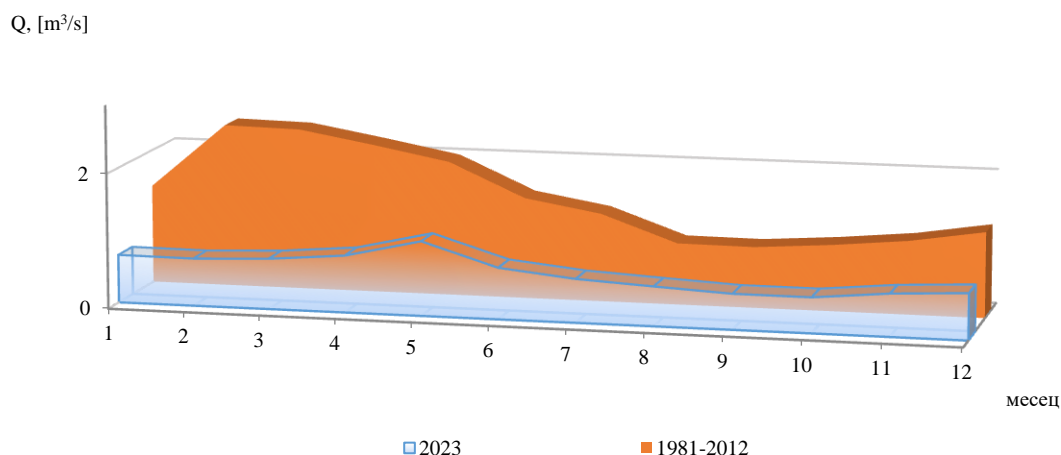
Годишният обем на оттока в Черноморския водосборен басейн е $842 \times 10^6 \text{ m}^3$, което сравнено със средномногогодишните норми за периодите 1961-1990 г., 1971-2000 г., 1981-2010 г. и 1991-2020 г. е намалял съответно с 53,3 %, 49 %, 48,9 % и 54,2 %.

Фиг. 16. Хидрограф на среднодневния отток към ХМС № 42850 на река Провадийска при Синдел, m^3/s

Източник: НИМХ

Фиг. 17. Сравнение на вътрешногодишното разпределение на оттока за ХМС № 42850* на р. Провадийска при Синдел, m^3/s

Източник: НИМХ

ИЗТОЧНОБЕЛОМОРСКИ РАЙОН ЗА БАСЕЙНОВО УПРАВЛЕНИЕ

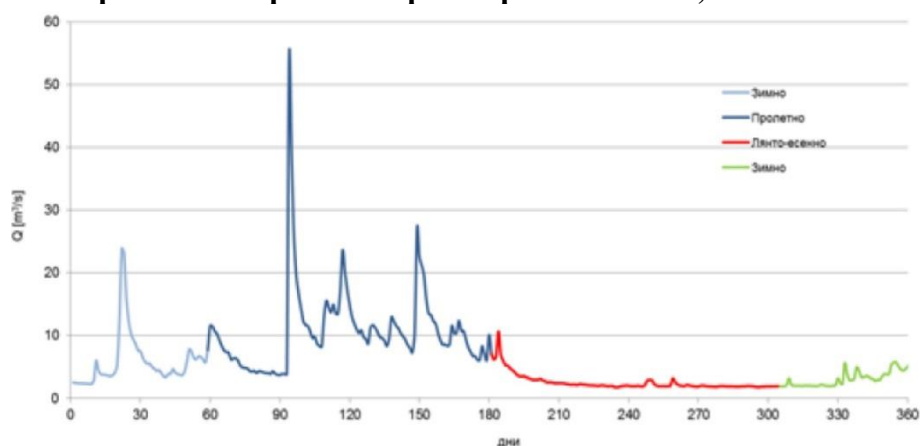
Годината се характеризира с изразено маловодие спрямо нормите на оттока и 2022 г.

Годишният обем на оттока в Източнбеломорския водосборен басейн е $3\,327 \times 10^6 \text{ m}^3$, което сравнено със средномногогодишните норми за периодите 1961-1990 г., 1971-2000 г., 1981-2010 г. и 1991-2020 г. е намален съответно с 49,5 %, 42,5 %, 41 % и с 45,4 %.

Спрямо 2022 г. обемът на оттока във водосбора е намалял с 35,7 %.

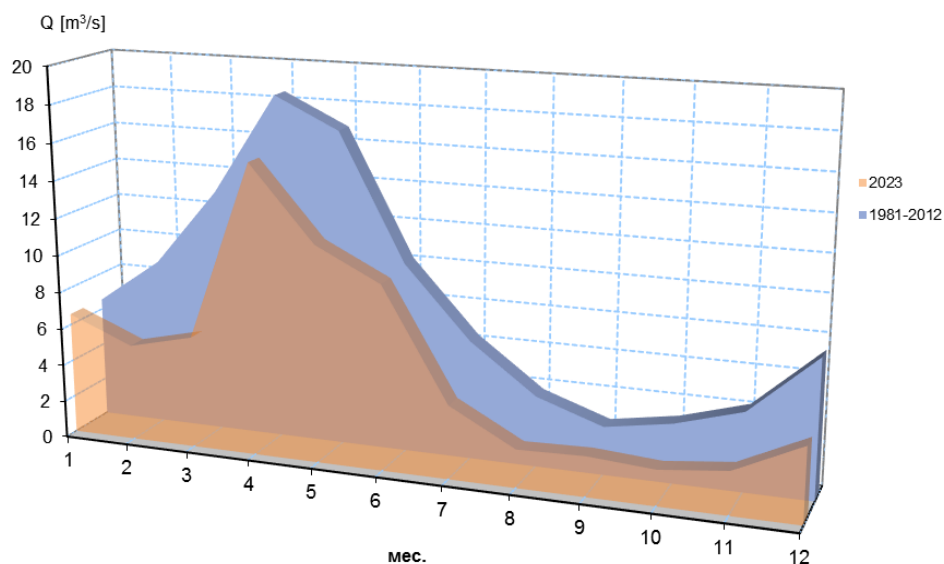
Като цяло годината се характеризира с изразено пролетно-лятно пълноводие и есенно-зимно маловодие.

Фиг. 18. Хидрограф на среднодневните водни количества при ХМС на р. Чепеларска при с. Бачково, m^3/s

Източник: НИМХ

Фиг. 19. Вътрешногодишно разпределение за 2023 г. спрямо средното за периода 1981-2012 г. за ХМС № 72460 на р. Чепеларска при с. Бачково, m^3/s

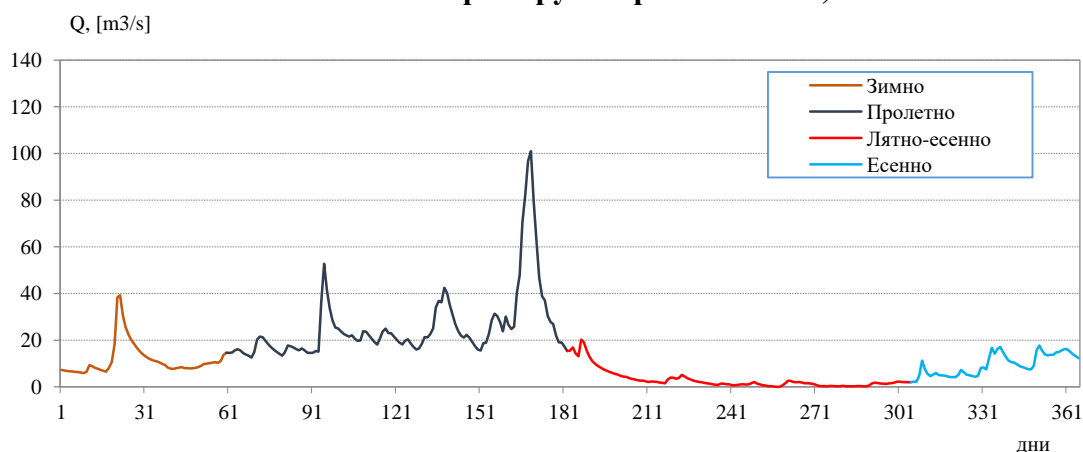
Източник: НИМХ

ЗАПАДНОБЕЛОМОРСКИ РАЙОН ЗА БАСЕЙНОВО УПРАВЛЕНИЕ

Годишният обем на оттока в Западнобеломорския водосборен басейн е $2\,374 \times 10^6 \text{ m}^3$, което сравнено със средномногогодишните норми за периодите 1961-1990 г., 1971-2000 г. и 1981-2010 г. е намалял съответно с 38,6 %, 27,1 %, 21 % и 23,1 %.

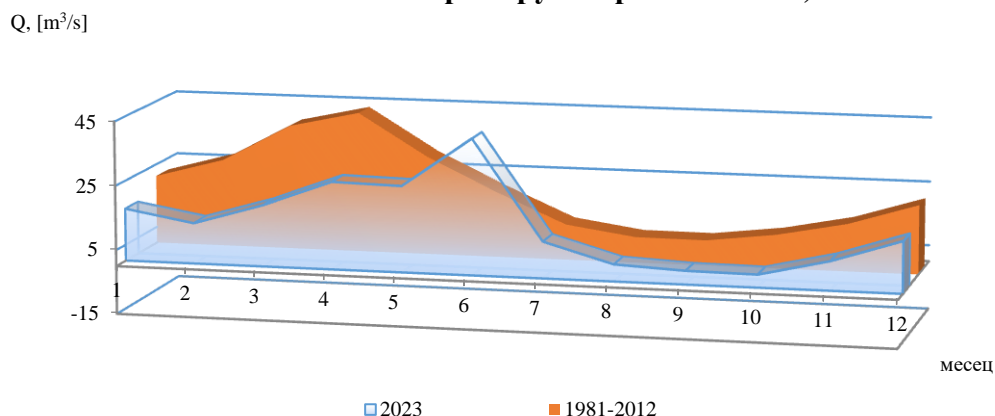
Спрямо 2022 г. обема на оттока във водосбора е увеличен с 15,2 %.

Фиг. 20. Хидрограф на среднодневния отток към ХМС № 51750 на р. Струма при Бобошево, m³/s

Източник: НИМХ

Фиг. 21. Сравнение на вътрешногодишното разпределение на оттока за ХМС № 51750* на р. Струма при Бобошево, m³/s

Източник: НИМХ

Източник на информация:
НИМХ

СЪСТОЯНИЕ НА ПОДЗЕМНИТЕ ВОДИ

Ключов въпрос

Подобрява ли се качеството на подземните води, което засяга от една страна използването им като източници за питейно водоснабдяване и от друга страна – за подхранване на водни и сухоземни екосистеми?

Ключови послания

В периода 2003-2023 г. се наблюдава постепенно подобряване на качеството на подземните води за по-голяма част от анализирания показател. Процентът на пунктовете, в които средногодишните стойности надвишават стандартите за качество (СК) на подземните води, показва тенденции на намаляване след 2005 г. за всички показатели, с изключение на сулфатите. При мангана и желязото от 2007 г. се наблюдава значително намаление на процента на пунктовете с превишения, като

през следващите години тенденцията на намаление, с малки вариации се запазва и през 2023 г.

През анализирания 20-годишен период (2004-2023 г.) се наблюдава сравнително стабилен процент на пунктовете с превишения на стандарта за качество (СК) за сулфати, вариращ от 2 до 4 %, като след 2020 г. процентът нараства – 2021 г. е 3,9 %, за 2022 г. е 4,25 % и за 2023 г. е 6,74 %

Процентът на пунктовете, в които са установени превишения на средногодишните стойности за нитратни йони през анализирания 20 годишен период, се запазва с малки вариации до 2021 г. (13-16,2 %), като през 2022 г. (14,8 %) и 2023 г. (15,05 %) процентът на пунктовете леко намалява, и е по-нисък в сравнение с 2021 г. (16,2 %).

Сравнителният анализ на резултатите от мониторинга на нитрати провеждан през два четиригодишни периода (2016-2019 г. и 2020-2023 г.) показва, че по-голям е процента на пунктовете, в които се наблюдава тенденция на силно намаление на концентрациите – 27 % от пунктовете. По-нисък е процента на пунктовете с тенденция на увеличение (20 %) и липса на изразена тенденция (24 %).

През 2023 г. е установена много добре изразена тенденция на спадане на измерените водни нива в кладенците, която е регистрирана в 54 наблюдателни пункта или около 90 % от наблюдаваните случаи. Установява се добре изразена тенденция на понижение в изменението на дебита на изворите, което е регистрирано в около 77 % от наблюдаваните басейни с подземни води.

Качество на подземните води

Дефиниция на индикаторите

Индикаторите за качество за подземните води представляват концентрациите на замърсители – обща твърдост, калций, магнезий, амониеви йони, нитрати, нитрити, сулфати, хлориди, фосфати, натрий, цинк, живак, кадмий, мед, никел, олово, хром общ, желязо, манган, арсен, обща алфа и бета активност, уран, тетрахлоретилен и трихлоретилен и пестициди, чийто средногодишни стойности сравнявани със Стандарти за качество, определени в *Наредба № 1/10.10.2007 г. за проучване, ползване и опазване на подземните води*, в различна степен указват влияние върху състоянието на подземните води.

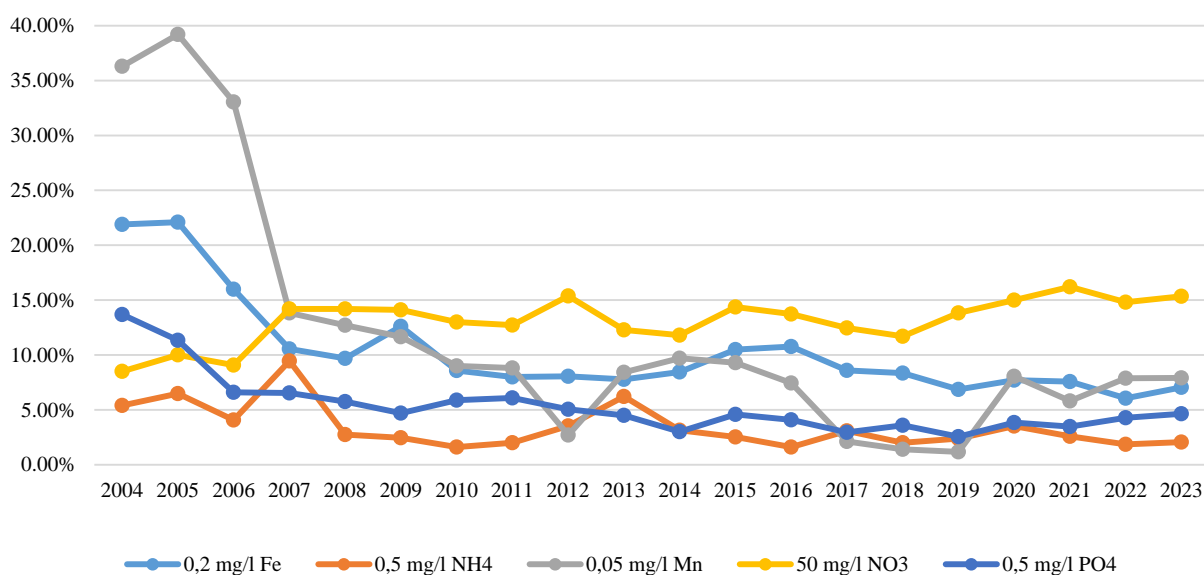
Източници на информация

Използвани са данни от мониторинговите мрежи за химично състояние на подземните води от базата данни на ИАОС, за периода 2004-2023 г.

Оценка на индикаторите

Направен е анализ на основните индикатори за 20-годишен период (2004-2023 г.), анализирани в пунктовете от националната мониторингова мрежа за химичното състояние на подземните води. Анализът показва, че процента на пунктовете, в които средногодишните стойности на всеки от показателите са надвишавали Стандартите за качество (СК), варира в граници от 0,1 % (за перманганатна окисляемост) до 39 % (за манган). На фигури 22 и 23 са представени процентите на пунктовете и анализираните индикатори, изброени в легендата със съответните им СК.

Фиг. 22. Пунктове с превишаване на стандартите за качество на показатели, анализирани в подземните води, спрямо общия брой пробонабрани пунктове, %

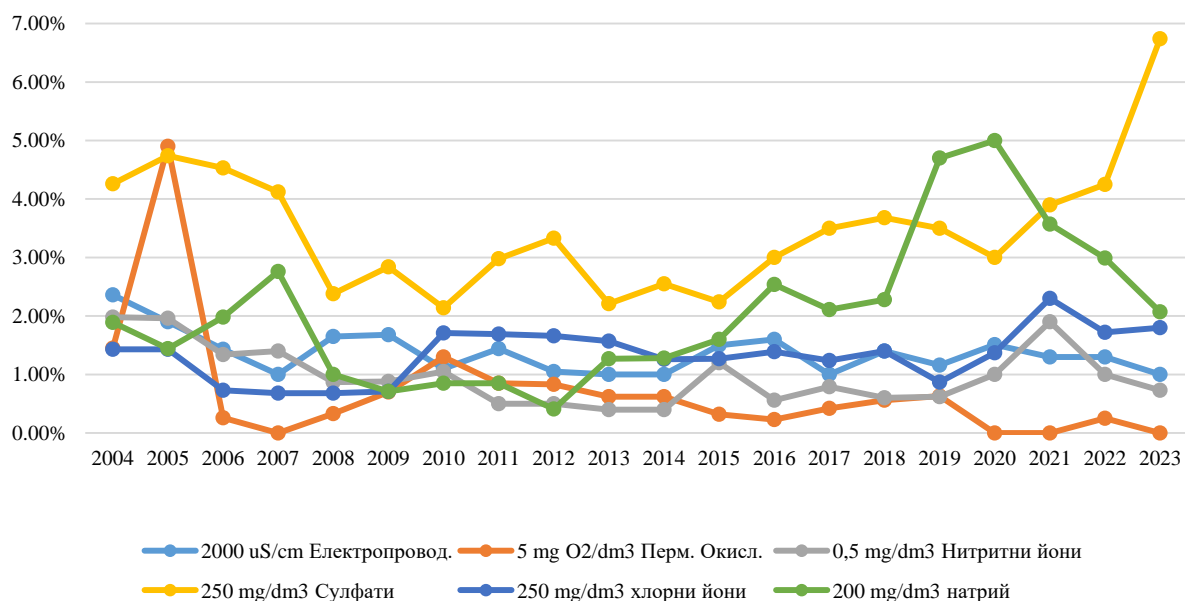

Източник: ИАОС

Анализът на данните от мониторинга на подземните води и резултатите от статистическите обработки показва, че по-значим е процента на пунктовете с превишения на СК за показатели: нитрати, общо желязо и манган. При нитратите се наблюдава слаба тенденция на повишение след 2006 г. като тази тенденция се запазва с малки вариации до 2023 г., като процентът на пунктовете с превишения леко намалява от 2021 г. (16,2 %), но през 2023 г. леко нараства (15,05 %). При мангана и желязото от 2007 г. се наблюдава значително намаление на процента на пунктовете с превишения и с малки вариации тенденцията на намаление се запазва до 2023 г.

За останалите показатели процента на пунктовете с превишения на СК е сравнително нисък, като за целия 20-годишен период се наблюдават тенденции към понижаване на процента на пунктовете с превишения, с изключение на сулфатите. При хлоридите се наблюдават флуктуации, като след 2021 г. тенденцията е на леко спадане – до 1,80 % през 2023 г. За сулфатите след 2018 г. се наблюдава лека тенденция към намаляване на процента на пунктовете с превишения на СК, която се запазва до 2020 г., след което се наблюдава значително нарастване – до 6,74 % през 2023 г.

Фиг. 23. Пунктове с превишаване на стандартите за качество на някои от показателите, анализирани в подземните води, спрямо общия брой пробонабрани пунктове, %

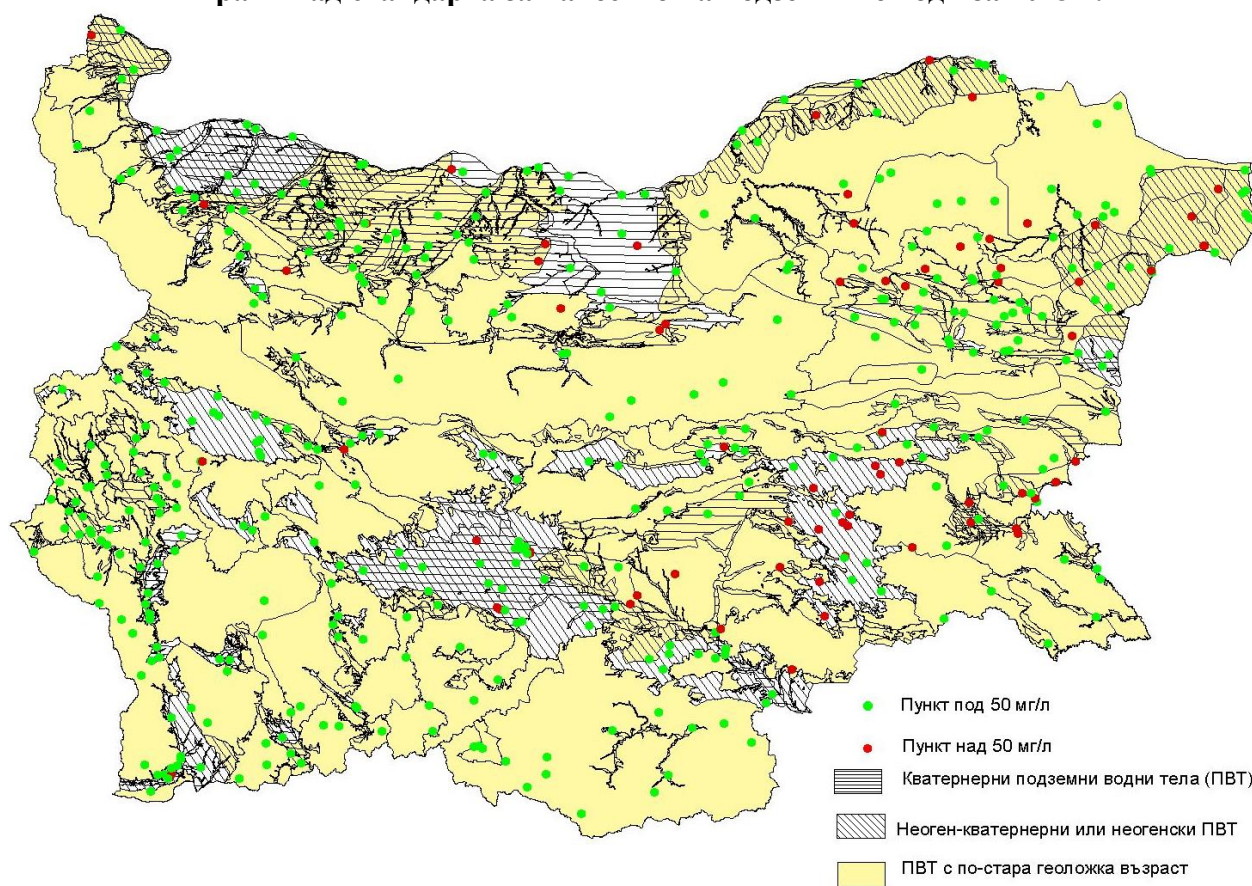
Източник: ИАОС

Основен замърсител на подземните води за страната са нитратите.

На отделна карта (фиг. 24) е представено състоянието на подземните води в страната за 2023 г. (в съответните мониторингови пунктове) по съдържание на нитрати.

На картата са представени подземните водни тела (ПВТ) според тяхната геоложка възраст и привързаните към тях мониторингови пунктове, като са посочени пунктовете, за които средногодишните стойности на нитратите за 2023 г. превишават СК на подземните води (който е 50 mg/l). В настоящия анализ не се представя състоянието на всяко едно от ПВТ, тъй като оценката се изготвя веднъж на 6 години в рамките на разработване на Планове за управление на речните басейни (ПУРБ). При оценката Басейновите дирекции използват, както налични данни от националния мониторинг, така и данни от собствения мониторинг на подземните води, провеждан от оператори на разрешителни за водовземане и други налични данни от извършвани проучвания.

Фиг. 24. Подземни водни тела и мониторингови пунктове със съдържание на нитрати над стандарта за качество на подземните води за 2023 г.

Източник: ИАОС

През 2023 г. анализът показва слабо увеличение на пунктовете с превишения на средногодишните стойности за нитратни йони в сравнение с 2022 г.

От общо 157 ПВТ, в които през 2023 г. е извършван мониторинг на нитрати, са установени замърсявания в 44 от тях (28 %), като в повечето случаи са замърсени само част от мониторинговите пунктове в тези подземни водни тела.

Установените превишения на стандарта за качество ($СК=50 \text{ mg/l}$) за нитрати са главно в пунктове, привързани към най-плитките порови подземни води, разкриващи кватернерни, или кватернер-неогенски наслаги. Замърсяване с нитрати е установено в част от пунктовете на три от крайдунавските низини: Брегово-Новоселска, Карабоазка и Попинско-Гарванска низини, както и в пунктове на Горнотракийската низина. Установени са няколко замърсени мониторингови пункта в алувиалните отложения на реките Искър и Русенски Лом и в междуречните масиви между реките Вит, Осъм и Янтра, както и в пунктове, привързани към кватернера на реките Батова, Провадийска, Врана, Камчия, Айтоска. По един замърсен пункт има в две от поровите ПВТ в района на Струмешница. Замърсявания са установени и в част от мониторинговите пунктове в кватернерни и неогенски отложения в района на две котловини: Твърдишка и Сунгурларско-Карнобатската, както и в пунктовете привързани към Палеоген-Неоген – Марица Изток, палеоген – еоцен Варна – Шабла и неоген – сармат Средец и Руен-Несебър.

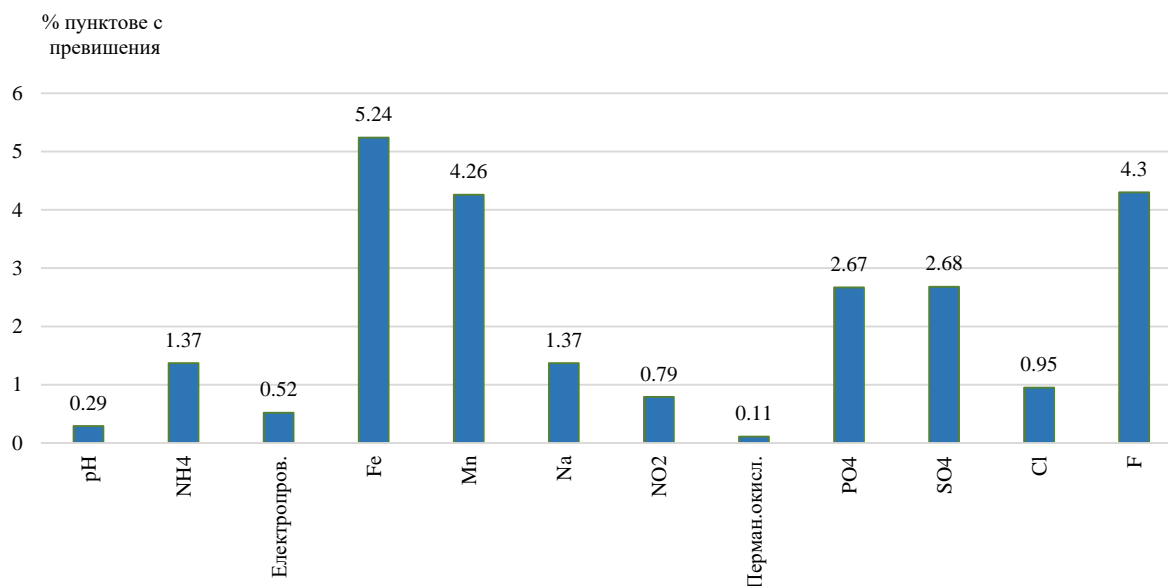
Замърсявания с нитрати са установени и в ПВТ, разкриващи карстови води – в 9 ПВТ са установени наднормени стойности в 26 % от пунктовете. В 7 ПВТ, разкриващи пукнатинни води също са установени наднормени стойности за нитрати – 43 % от

мониторинговите пунктове на тези ПВТ.

За останалите подлежащи на наблюдение през 2023 г. показатели – рН, амониеви йони, електропроводимост, калций, магнезий, натрий, обща твърдост, перманганатна окисляемост, сулфати, хлориди, флуориди, манган, желязо, нитритни йони и фосфати анализът показва превишения на СК за някои от тях. Превишенията са установени в 72 ПВТ от общо 161 ПВТ, в които горепосочените показатели са изследвани, като в тази бройка не са включени ПВТ, в които са установени превишения само на показателите: калций и/или магнезий и/или обща твърдост.

Превишенията на установените стандарти за качество на горните показатели са установени в по един или в няколко от наблюдаваните в тялото пунктове. За всички показатели процентът на пунктовете с превишения на средногодишните концентрации спрямо съответните СК на подземни води е под 10 % (фигура 25).

Фиг. 25. Процент на пунктовете с превишения по показатели

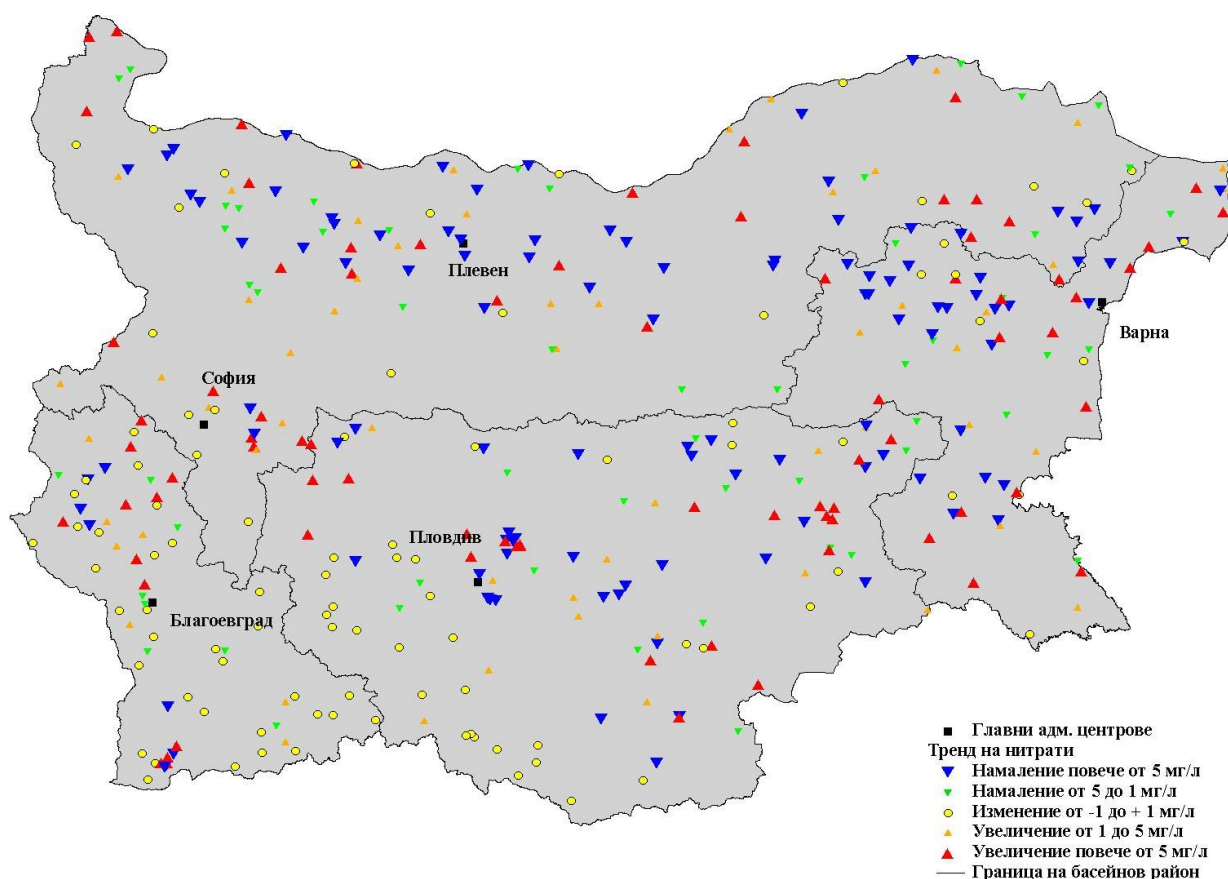
Източник: ИАОС

Трендове на индикатора нитрати, връзка с други индикатори в схемата DPSIR

Направено е изчисление на трендове за индикатора нитрати⁴, като основен замърсител на подземните води. Изготвена е карта (фигура 26 с класове на трендовете на изменение на нитратното съдържание в подземни води, като съотношение между средните стойности на концентрациите за два 4-годишни периода (2016-2019 г. и 2020-2023 г.). Трендовете на изменение са анализирани за всички пунктове в страната, където са били налични данни за двата посочени периода.

⁴ Трендовете са определени според изискванията на Ръководството за докладване на състояние и трендове на водна околна среда и земеделски практики по Директива 91/676/CEE (Нитратна директива), февруари 2008 г.

Фиг. 26. Тренд на изменение на средногодишните концентрации на нитрати между два четиригодишни периода (2016-2019 г. и 2020-2023 г.)

Източник: ИАОС

Анализът на резултатите показва, че в 27 % от пунктовете, в които е провеждан мониторинг на нитрати през двата четиригодишни периода, се наблюдава тенденция на силно намаление на концентрациите на нитрати. Сравнително еднакъв е процента на пунктовете с тенденция на увеличение (20 %). В 24 % от пунктовете няма изразена тенденция.

Тенденции на слабо намаление (13,6 %) и слабо увеличение (14,6 %) на концентрациите на нитрати се установява в приблизително еднакъв процент на пунктовете, привързани към порови подземни води в кватернерни и неогенски наслаги, както и в карстови и пукнатинни води.

В 4,8 % от карстовите извори, в които са наблюдавани нитрати в периода 2020-2023 г. се установява тенденция на слабо увеличение на концентрациите, в сравнение с предходния четиригодишен период 2016-2020 г.

Тежки метали

Направеният анализ на съдържанието на тежки метали за 20-годишен период (2004-2023 г.) показва наличие на единични превишения на СК, регистрирани в отделни пунктове или пунктове с превишения, които са постоянни във времето.

В отделни години са отчетени превишения на стандартите за качество на следните показатели: арсен, мед, никел, олово, общ хром, живак, уран, цинк, селен, антимон и алуминий.

В таблица 3 са представени пунктовете и превишенията на СК на горепосочените тежки метали, като отчетените средногодишни стойности за 2023 г. са представени в пъти над СК на всеки отделен показател.

Таблица 3. Пунктове и показатели с превишения на стандартите за качество за някои тежки метали за 2023 г.

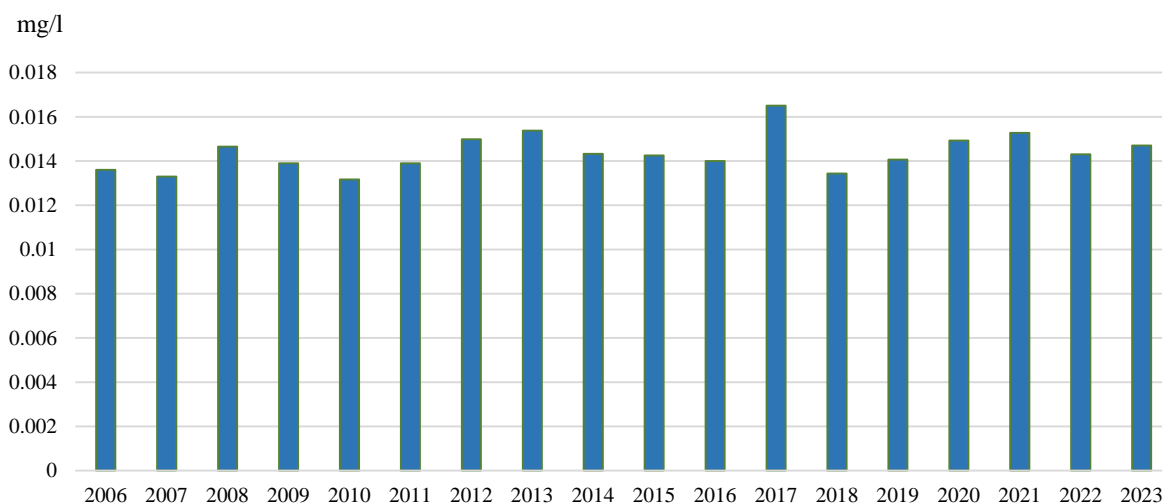
Показател	Име на пункт	код на ПВТ	Име на ПВТ	Пъти над СК
Алуминий	Кубратово, ТК - ГПСОВ	BG1G00000NQ030	Порови води в Неоген-Кватернера - Софийска долина	3.91
Алуминий	Богдан, Каптаж при ПС Алмалии	BG2G000000N018	Карстово-порови води в неоген-миоцен-сармат Изгрев-Варна-Ботево-Батово	1.3
Алуминий	Кранево, ШК-1 "Извор"	BG2G000000Q002	Порови води в кватернера на р. Батова	1.06
Антимон	Забел, Др, "Над хановете", Забел, ВиК Перник	BG1G00000NQ032	Порови води в Неоген-Кватернера - Знеполска долина	1
Антимон	Манастир, каптаж Дядо Илиева чешма	BG2G00000PG027	Порови води в палеоген - еоцен, олигоцен Провадия	13.6
Арсен	Кобиляк, КИ "Кобиляк"	BG1G0000K2S037	Карстови води в Предбалкана	1.47
Арсен	Българево, ШК "Дълбока - Българево"	BG2G000000N044	Порови води в неоген-сармат Североизточна и Средна Добруджа	3.64
Арсен	Петрич, Кладенец	BG3G00000PT044	Пукнатинни води - Западно- и централнобалкански масив	2.3
Арсен	Меричлери, Сондаж	BG3G0000PGN019	Порови води в Палеоген - Неоген - Марица Изток	1.86
Арсен	Мадан – Златоград, Каптиран извор - чешма	BG3G0000PTPG049	Пукнатинни води - Източно Родопски комплекс	1.4
Живак	Мраморен, ТК ПС "Мраморен"	BG1G000K1AP043	Карстови води в Мраморенския масив	2.54
Живак	Въглен, дренаж	BG2G000000N018	Карстово-порови води в неоген-миоцен-сармат Изгрев-Варна-Ботево-Батово	1.87
Мед	Пирдоп, Кладенец	BG3G000000Q001	Порови води в Кватернер - Пирдоп - Златишка котловина	1.77
Селен	Кранево, ШК-1 - КД "Палма-93-СД-Вега"	BG2G000000N018	Карстово-порови води в неоген-миоцен-сармат Изгрев-Варна-Ботево-Батово	1.7
Уран	Хасково, Сондаж № 1, ПС-ПБВ "Хасково - 1"	BG3G00000NQ009	Порови води в Неоген - Кватернер - Хасково	1.11
Уран	Лютново, КЕИ "Горна махала", "Община Белица"	BG4G0000PTPZ026	Пукнатинни води в Западно-родопски метаморфити - гнайси, шисти, мрамори, амфиболити	1.52
Хром общ	Станево, дренаж -ПС "Станево"	BG1G0000QAL004	Порови води в Кватернера - Цибърска низина	1.16
Хром общ	Брест, ТК4 - ПС "Брест"	BG1G0000QAL007	Порови води в Кватернера - Карабозка низина	1.22
Хром общ	Поморие, ТК "Бояр", база на Винарна изба	BG2G000000N025	Порови води в неоген - Бургас	1.18
Цинк	Пловдив, ТК №1 - "Мовенди"	BG3G00000NQ018	Порови води в Неоген - Кватернер-Пазарджик - Пловдивския район	3.7
Цинк	Драговищица, ШК-1	BG4G00000QN006	Порови води в кватернер - Неоген - Кюстендил	1.47
Алуминий	Кубратово, ТК - ГПСОВ	BG1G00000NQ030	Порови води в Неоген-Кватернера - Софийска долина	3.91
Алуминий	Богдан, Каптаж при ПС Алмалии	BG2G000000N018	Карстово-порови води в неоген-миоцен-сармат Изгрев-Варна-Ботево-Батово	1.3
Алуминий	Кранево, ШК-1 "Извор"	BG2G000000Q002	Порови води в кватернера на р. Батова	1.06

Източник: ИАОС

През 2023 г. се установяват превишения на **арсен** в пет пункта, разположени на територията на три от басейновите дирекции – БДДР, БДЧР и БДИБР. Пунктовете на БДИБР са разположени в райони с рудници и хвостохранилища и средногодишните резултати на арсен за 2023 г. в тях показват стойности над СК .

В пункта на БДДР – Карстов извор Кобиляк, изпитвания на арсен се извършват от 2006 г. и анализа до сега показва постоянна тенденция на съдържание на арсен над нормата. На фигура 20 са показани средногодишните стойности на превишенията в извор Кобиляк, за периода 2006-2023 г.

**Фиг. 27. Наднормени съдържания на арсен в подземни води от карстов извор
Кобиляк – СК 0,01 mg/l**

Източник: ИАОС

През анализирания 20-годишен период са отчетени наднормени стойности за **общ хром** в три пункта, привързани към ПВТ на две Басейнови дирекции – БДДР и БДЧР – два пункта привързани към крайдунавските низини Карабоазка и Цибърска низини, като отчетените стойности са малко над СК и през 2023 г. превишенията се запазват .

Отчетените превишения за **живак** през 2022 г. в двата пункта на БДДР и БДЧР се запазват и през 2023 г., като превишенията са малко над СК.

Запазват се превишенията на **уран** в двата пункта на БДИБР и БДЗБР, разположени в райони на уранови рудници, което обуславя появата на наднормени стойности.

В два пункта на: БДИБР и БДЗБР са установени превишения на СК за **цинк**. В пункта на БДИБР – ТК №1-„Мовенди“ изпитвания за цинк се извършват от 2011 г. и анализа за 13-годишния период показва наднормени стойности, включително и през 2023 г..В пункта на БДЗБР превишението е малко над СК.

Едно превишение на **мед** е установено в пункт на БДИБР – Пирдоп, Сондаж, който е привързан към ПВТ Порови води в Кватернер - Пирдоп - Златишка котловина. Пунктът е разположен в медодобивен район, което е предпоставка за появата на високото съдържание на мед.

През 2022 г. е стартирал мониторинга на показателите: **селен, алуминий, антимон и бор**. Резултатите от анализите през 2023 г. показват по едно превишение на съдържанието на **алуминий**, регистрирани в 1 пункт на БДДР и 2 пункта на БДЧР. На **антимон** – по 1 пункт на БДДР и БДЧР. Превишение на СК за **селен** – в един пункт на БДЧР.

През 20-годишния период се установяват повишени нива на **обща алфа активност** в отделни пунктове на четирите БД. Най-постоянно във времето е превишението на СК за обща алфа активност в пунктове на територията на БДИБР, като стойностите варират през отделните години, но се запазват над СК.

В таблица 4 са посочени пунктовете и подземните водни тела на БДИБР с превишения на

СК за обща алфа активност през 2023 г., представени в пъти над СК.

Табл. 4. Пунктове с наднормено съдържание на обща алфа активност, представено в пъти над СК 0,5 Bq/dm³

№	Код на пункт	Име на пункт	Код на ПВТ	Име на ПВТ	Пъти над СК
1	BG1G000000NMP180	Кремиковци, ТК 2 "Итонг България"	BG1G000000N033	Порови води в Неогена - Софийска котловина	1.54
2	BG1G000000NQMP166	Нови Искър, ТК, Керамична фабрика	BG1G000000NQ030	Порови води в Неоген-Кватернера - Софийска долина	1.52
3	BG3G000000QMP275	Асеновград, Сондажен кладенец	BG3G000000Q013	Порови води в Неоген - Горнотракийска низина	2.18
4	BG3G000000QMP264	Караджалово, ПС "Караджалово" - ТК	BG3G000000Q013	Порови води в Кватернер - Горнотракийска низина	2.32
5	BG3G000000AHN12MP021	Хасково-Източна зона, ПС - ПБВ - 15 Сондажа	BG3G000000NQ009	Порови води в Неоген - Кватернер - Хасково	1.1
6	BG3G000000AHN12MP249	Хасково, Сондаж № 1, ПС-ПБВ "Хасково - 1"	BG3G000000NQ009	Порови води в Неоген - Кватернер - Хасково	3.42
7	BG3G000000AQHMP036	Първомай, Сондаж	BG3G000000NQ018	Порови води в Неоген - Кватернер- Пазарджик - Пловдивския район	1.46
8	BG3G000000NMP057	Православен, ПС-ПБВ -тр.кл.	BG3G000000NQ018	Порови води в Неоген - Кватернер- Пазарджик - Пловдивския район	1.5
9	BG3G000000QMP051	Окоп, Кладенец - ПС (само за с.Окоп)	BG3G000000NQ054	Порови води в Неоген - Кватернер - Ямбол - Елхово	1.54
10	BG3G000000PTMP198	Харманли, Извор "Приказките	BG3G000000PT045	Пукнатинни води - Шишманово ? Устремски масив	1.54
11	BG3G000000PTMP276	Свирково, ПС "Свирково" - ТК	BG3G000000PT045	Пукнатинни води - Шишманово ? Устремски масив	2.28
12	BG3G000000PGMP271	Бориславци, ПС "Бориславци" - ШК с дренаж	BG1G000000N033	Пукнатинни води - Източно Родопски комплекс	1.16

Отклонения на СК за **обща алфа активност** са регистрирани в периода 2018-2023 г. в един пункт на територията на БДЗБР: Лютово, каптиран извор „Горна махала“, Община Белица, привързан към ПВТ Пукнатинни води в Западно-родопски метаморфити – гнайси, шисти, мрамори, амфиболити, като отчетената стойност през 2023 г. е по-ниска в сравнение с отчетените през 2022 г..В този пункт за същия период са установени и превишения на СК за **уран**.

В един от пунктовете на БДИБР (Асеновград, Сондажен кладенец), наред с отчетени наднормени стойности за обща алфа активност през 2023 г. са отчетени и превишения на СК за **обща бета активност**.

Пестициди и органични замърсители

През анализирания 20-годишен период (2003-2023 г.) резултатите от химичните изпитвания показват наличие на триазинови пестициди (атразин, пропазин и симазин) до 2006 г., като от 2006 до 2012 г. се наблюдава изчистване на подземните води от тези замърсители, с изключение на атразин.

През 2023 г. са установени превишения на СК за **атразин** в един пункт, разположен на територията на БДДР – Дуранкулак, сондажен кладенец, привързан към Карстово-поровите води в Неоген - Сармат Добруджа.

От **органичните замърсители**, които са изпитвани в подземни води през 2023 г. продължават превишенията на СК за **тетрахлоретилен и трихлоретилен**, регистрирани в един пункт на БДДР и в два пункта на БДИБР.

В Пункт Враца, ТК „Лалов и Вачев“ на БДДР, привързан към ПВТ BG1G00000QR027 Порови води в Кватернера - Врачански пороен конус, мониторинга на тетрахлоретилен се провежда от 2013 г., като резултатите в този период варират в широки граници. В този пункт от 2014 г. се анализира и трихлоретилен, при който резултатите също варират. Отчетените през първото полугодие на 2023 г. резултати за тетрахлоретилен са над стандарта за качество и са приблизително същите, като отчетените през 2022 г. През второто полугодие на годината обаче, отклоненията са значително по-високи, в сравнение с резултатите от втората половина на 2022 г. Резултатите от мониторинга на трихлоретилен в този пункт през 2023 г. отново показват превишение на стандарта за качество.

През 2023 г. в два от пунктовете на БДИБР, привързани към ПВТ BG3G00000NQ018 Порови води в Неоген – Кватернер - Пазарджик - Пловдивския район, също са установени превишения на СК за тетрахлоретилен

Референции към нормативни и стратегически документи

Наредба № 1 от 10.10.2007 г. за проучване, ползване и опазване на подземните води, с изм. и доп., бр. 2 от 8.01.2010 г., бр. 15 от 21.02.2012 г., в сила от 21.02.2012 г., бр. 28 от 19.03.2013 г., в сила от 19.03.2013 г., доп., бр. 90 от 31.10.2014 г., в сила от 31.10.2014 г., изм. и доп., бр. 102 от 23.12.2016 г., в сила от 23.12.2016 г.).

Количество на подземните води

Дефиниция на индикаторите

Индикатори за количество на подземните води са измерените нива в кладенци и дебита на извори.

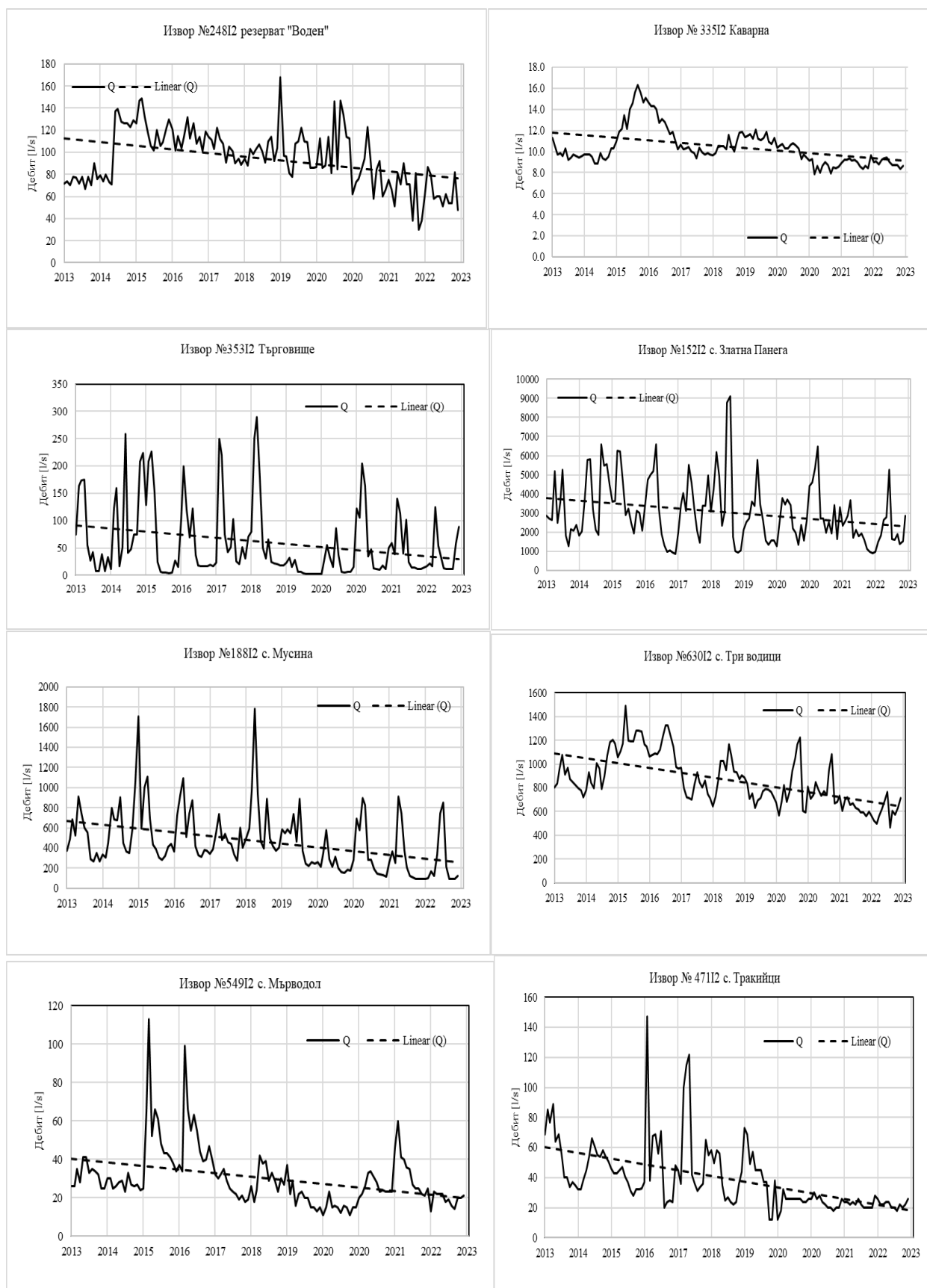
Източници на информация

Оценката на количеството на подземните води за 2023 г. е направена на базата на валидирана хидрогеоложка информация от оперативни хидрогеоложки наблюдателни пунктове и станции, включени в месечния хидрометеорологичен бюлетин на НИМХ.

Тенденции в изменението на дебита на изворите

В изменението на дебита на изворите през периода 2012-2023 г. са установени по-добре изразени тенденции на понижение в около 77 % от наблюдаваните басейни с подземни води. Отрицателните тенденции на дебита са най-значителни в Ловешко-Търновски, Бобошево-Мърводолски и Перущица-Огняновски карстови басейни, в басейните Златна Панега, Преславска антиклинала и Башдерменска синклинала, район Странджа, както и в барем-аптски и малм-валанжки водоносни комплекси на Североизточна България (фигура 28).

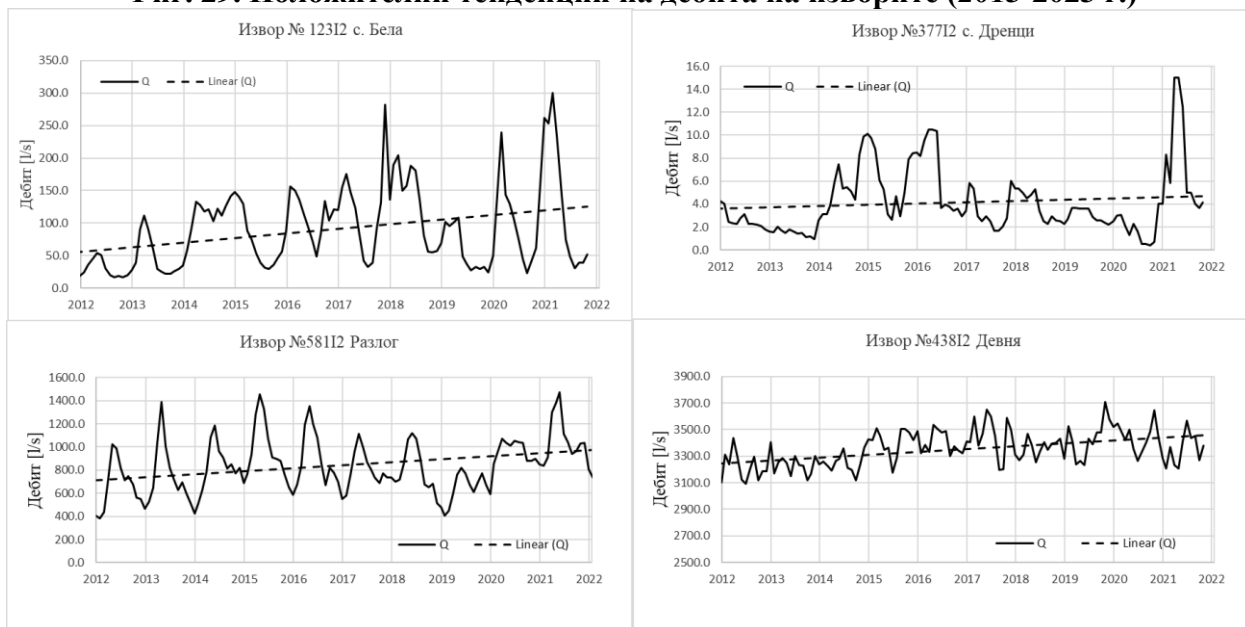
Фиг. 28. Отрицателни тенденции на дебита на изворите (2013-2023 г.)

Източник: НИМХ

За същия горепосочен период, в 17 % от наблюдаваните басейни с подземни води са установени добре и слабо изразени тенденции на покачване на дебита. Положителни тенденции на дебита са установени в басейните на северното бедро на Белоградчишка антиклинала, Бистрец-Мътнишки и Разложки карстови басейни, както и малм-валанжки водоносни комплекси на Североизточна България (фигура 29).

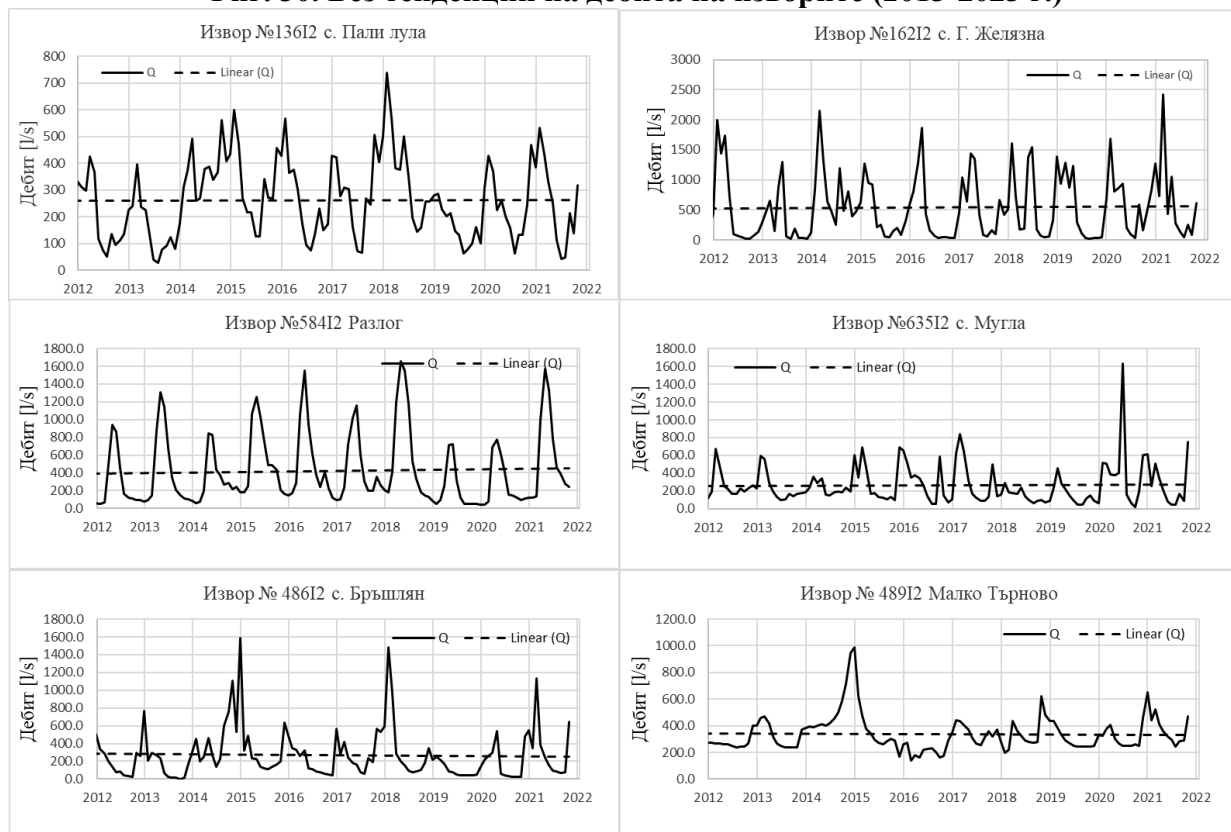
Фиг. 29. Положителни тенденции на дебита на изворите (2013-2023 г.)

Източник: НИМХ

Без добре изразена тенденция на изменение и състояние на относителна устойчивост, за периода 2013-2023 г., е бил дебитът на изворите в около 6 % от наблюдаваните случаи, съответно в Милановски карстов басейн и в басейн Голо Бърдо (фигура 30).

Фиг. 30. Без тенденции на дебита на изворите (2013-2023 г.)

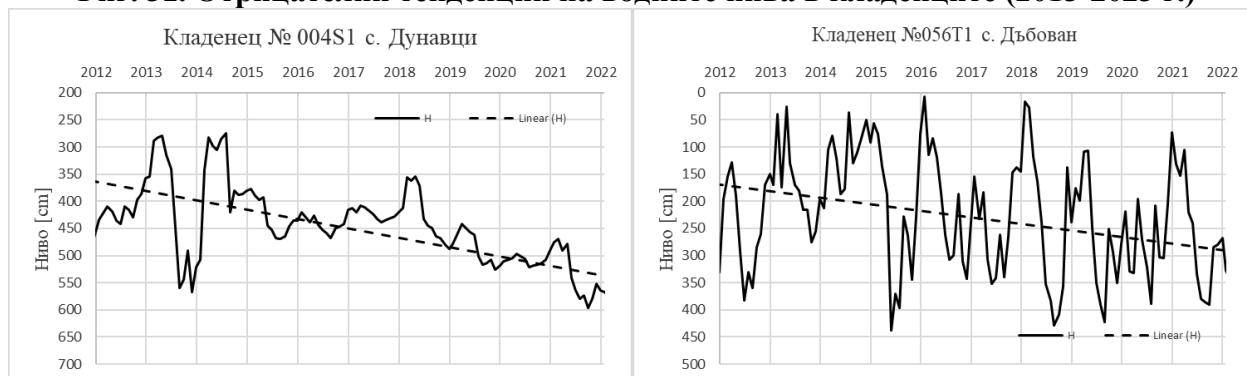

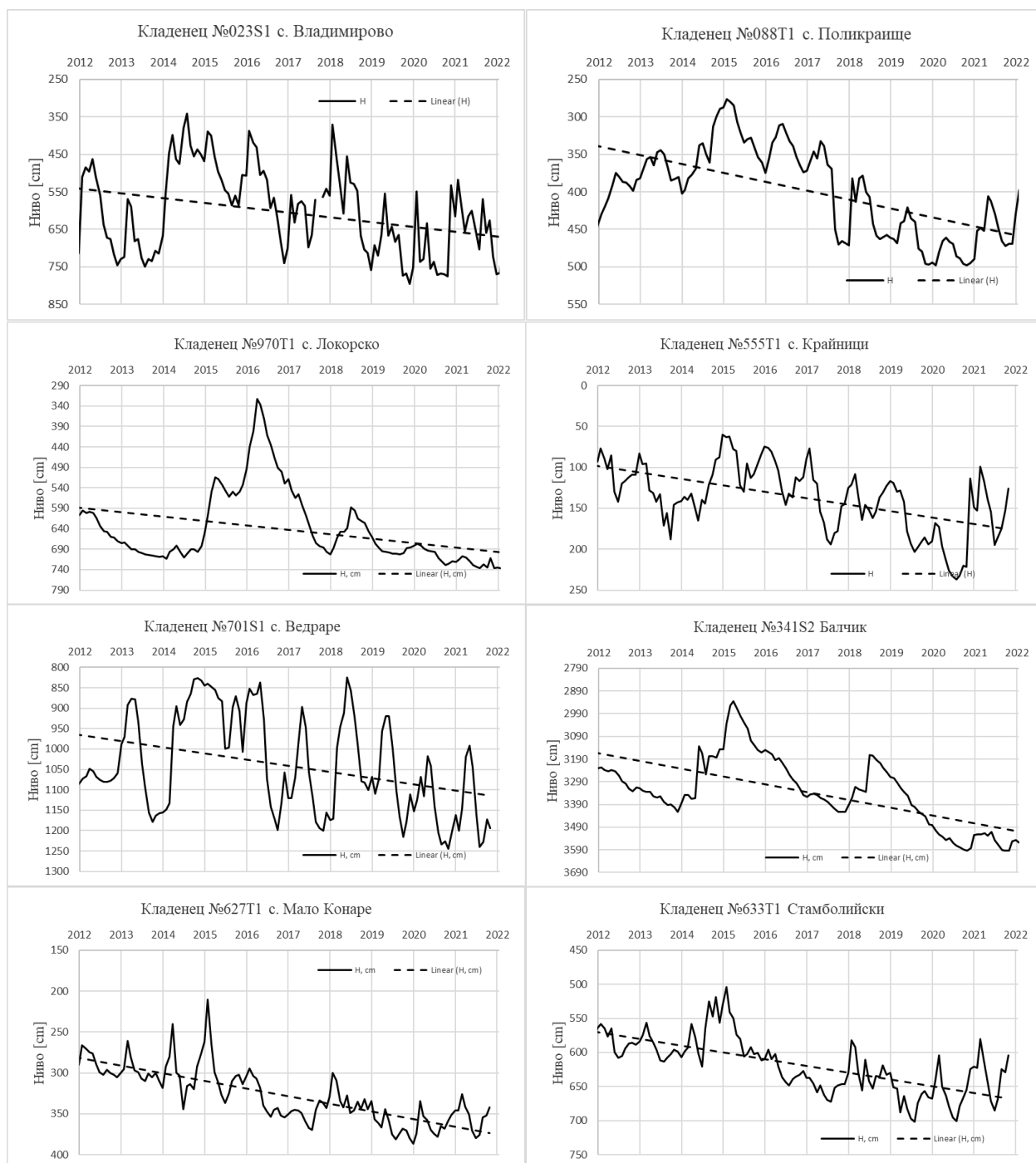
Източник: НИМХ

Тенденции в изменението на водните нива на кладенците

В изменението на нивата на подземните води в периода 2013-2023 г. са установени добре изразени тенденции на спадане при 90 % от наблюдаваните пунктове. Най-добре изразени са отрицателните тенденции на водните нива, установени на места в терасите на реките Дунав (Видинска, Арчар-Орсойска и Айдемирска низини), Янтра и Марица, в част от Дупнишка и Карловска котловини, както и в барем-аптски водоносен хоризонт на Североизточна България (фигура 31).

Фиг. 31. Отрицателни тенденции на водните нива в кладенците (2013-2023 г.)

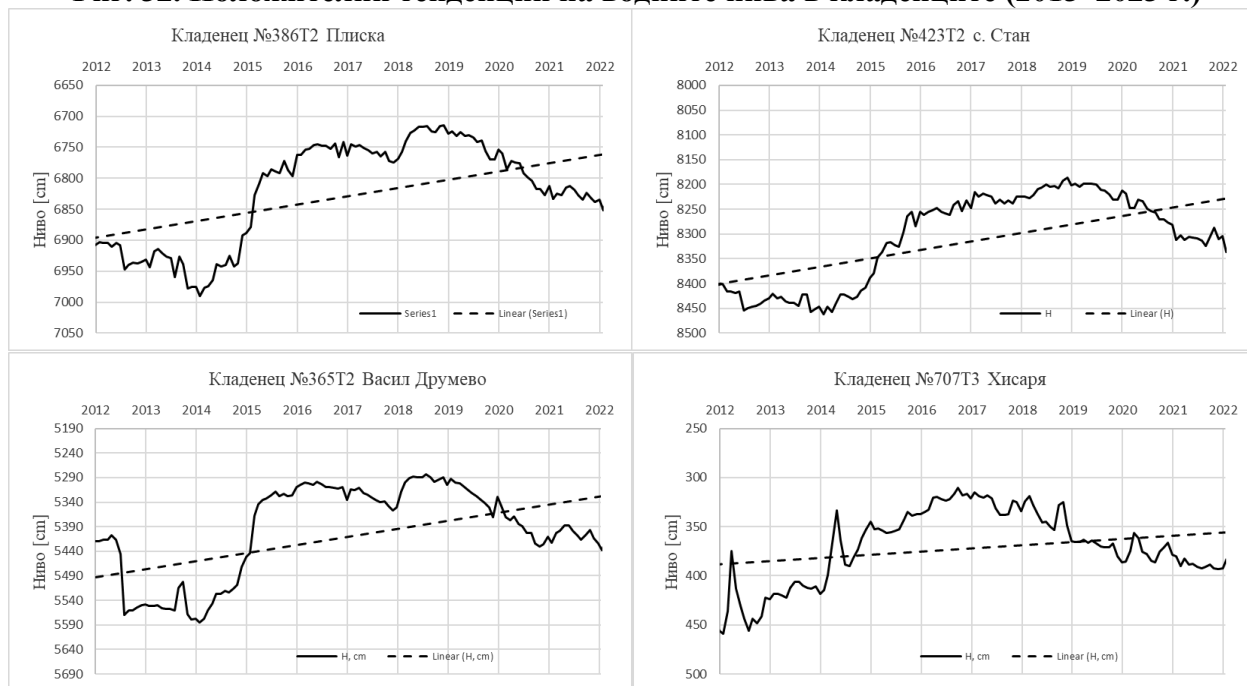

Източник: НИМХ

За същия анализиран период в малко над 8 % от наблюдаваните случаи са установени тенденции на повишаване на водните нива. Най-добре изразени тенденции на нивата установени в малм-валанжки водоносен комплекс на Североизточна България, както и при с. Радиєво (Горнотракийска низина) (фигура 32).

Фиг. 32. Положителни тенденции на водните нива в кладенците (2013–2023 г.)

Източник: НИИМХ

Без тенденции на повишение или спадане са останали нивата на подземните води в около 2 % от наблюдаваните случаи, установени на места в терасата на река Тунджа (с. Ханово).

ПОЛИТИКИ ЗА ОПАЗВАНЕ И ПОДОБРЯВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ВОДИТЕ

– *Настъпили изменения в националното законодателство през 2023 г.*

В посочения период са изготвени и приети два подзаконовни нормативни акта:

- Изменение и допълнение на Наредба № Н-4 от 14.09.2012 г. за характеризирание на повърхностни води, издадена от министъра на околната среда и водите, във връзка с получените резултати от изпълнението на дейности по Споразумението с МБВР по компонент ПУРБ по отношение на типологията и класификационната система в България за оценка на екологичното състояние на повърхностните водни тела, публикувано в ДВ, бр. 67 от 4.08.2023 г.
- Изменение и допълнение на Наредба № 9 от 2001 г. за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели за транспониране на изискванията на Директива (ЕС) 2020/2184 на Европейския Парламент и на Съвета от 16 декември 2020 година, относно качеството на водата, предназначена за консумация от човека, разработено от Междуведомствена работна група от МЗ, МРРБ и МОСВ, обнародвано в ДВ бр. 43 от 16.05.2023 г.

– *Цели на политиката:*

- *национално заложените цели: целеви стойности и определени крайни срокове за постигането им, кратък анализ на напредъка за постигане на целите;*

Политиката по управление на водите се основава на факта, че водите са общонационален неделим природен ресурс и общо наследство, което трябва да се опазва и защитава.

Постигнатите резултати през 2023 г. са свързани с прилагане на политиката по управление на водите на територията на страната, чрез изпълнение на изискванията на европейското и национално законодателство.

В рамките на дейностите по прилагане на политиката по управление на водите се осъществява оперативното управление на водите на национално ниво и координацията при оперативното управление на водите на басейново ниво, както и международно сътрудничество във връзка с прилагане на европейското законодателство и националната политика по управление на водите.

Извършените дейности през 2023 г. са в изпълнение на разработените Планове за управление на речните басейни (ПУРБ) 2016-2021 г. и Национални програми за прилагането им, в изпълнение на изискванията на РДВ 2000/60/ЕС (РДВ), разработените Планове за управление на риска от наводнения (ПУРН) 2016-2021 г., в изпълнение на Директива 2007/60/ЕО относно оценката и управлението на риска от наводнения (ДН) и разработената Морска стратегия на Република България (МС), в изпълнение на Рамкова директива за морска стратегия (РДМС), приети с Решения на Министерски съвет на Република България и в съответствие с националната политика за управление на водите.

Координиране на изпълнението на мерките от ПУРБ (2016-2021 г.)/актуализация на ПУРБ. Основните дейности са свързани с актуализацията на ПУРБ за периода 2022-2027 г, в т.ч. планиране и изпълнение на програмите за мониторинг за състоянието на водите; планиране и изпълнение на мерките от програмите от мерки в ПУРБ, вкл. в секторните политики за използване на водите; координиране изпълнението на мерките от ПУРБ в икономическите сектори, оказващи натиск върху състоянието на водите и при издаване на разрешителни по ЗВ; прилагане на държавната политика за управление на водите на басейново ниво и постигането на ефекта от изпълнението на програмите от мерки в ПУРБ. Предприетите от ПУДООС и ОПОС дейности по изпълнението на приоритетни мерки, предвидени в ПУРБ са координирани, вкл. и с принос при разработване на приоритетите на ПУДООС по „Води“.

Постигнати резултати и изпълнени дейности по отношение на актуализацията на ПУРБ:

Актуализацията на четирите ПУРБ е изпълнена в рамките на проект № BG16M1OP002-1.017-0001-C01 „ПУРБ 2022-2027“, финансиран по ОПОС 2014-2020 г., с бенефициент Дирекция „Управление на водите“ и партньори четирите Басейнови дирекции. Голяма част от дейностите са изпълнявани от Международната банка за възстановяване и развитие (МБВР), във връзка с подписано Споразумение за подпомагане на МОСВ при разработването на ПУРБ и ПУРН от 2018 г. В рамките на крайния срок на Споразумението са предадени и приети Доклад с методики и Доклад със събрани технически данни, необходими за ПУРБ.

Разработени са предложения за Методика за определяне на екологичния отток; Методика за определяне на силно модифицирани водни тела; Методика за определяне на химичното състояние за отразяване на въздействието на изменението на климата върху състоянието на повърхностните води; актуализация на критерии за установяване на значителни замърсявания от дифузни източници; актуализация на методиката за определяне на праговите стойности на замърсителите на подземни води, предефиниране и характеризиране на подземните водни тела, включително и тези съдържащи пресни минерални води, оценка на натиска, въздействието, риска и хидроморфологичното състояние на повърхностни водни тела; оценка на натиска, въздействието, риска и химичното състояние на повърхностни водни тела; потвърждаване на типологията и системата за класификация за оценка на екологичното състояние на повърхностни водни тела; Оценка на натиска, въздействието, риска, химичното и количественото състояние на подземните водни тела; Определяне на капацитета на водните тела по отношение на натиск от биогенни вещества и икономически анализ (частично).

Осигуряване на опазване на водите от замърсяване, в т.ч. и чрез осигуряване на пречистване на отпадъчните води от населените места и осигуряване на подобрени условия за сектор „Водоснабдяване и канализация“. Основни мерки в ПУРБ са мерките по отношение на задължения по изграждане на канализационни системи на населените места.

Преобладаващата част от финансираните проекти по ПО 1 „Води“ на ОПОС 2014-2020 г. са насочени към постигане на целите, определени в Директива 91/271/ЕИО относно пречистването на отпадъчните води от населени места и Директива 98/83/ЕО за качеството на водите, предназначени за консумация от човека. Основен резултат са реализацията на мерки за събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчните води, също така и за рехабилитация на съществуващата водоснабдителна инфраструктура, като вследствие на инвестициите се повишава ефективността на водоснабдителните мрежи и се намаляват загубите на вода.

Продължава изпълнението на проекти за изграждане на канализационни мрежи и пречиствателни станции за отпадъчни води (ПСОВ), с финансиране от ПУДООС, във връзка с разпоредбите на Директива 91/271/ЕЕС, които задължават всяка страна-членка на ЕС да изгражда канализационни мрежи и ПСОВ.

○ *цели на политиката на ниво ЕС: информация за тенденцията за напредък на България в постигането им:*

Законодателство на ЕС

Изпълняваните дейности през 2023 г. са в съответствие с изискванията на РДВ 2000/60/ЕС (РДВ), Директива 2007/60/ЕО относно оценката и управлението на риска от наводнения (ДН), Рамкова директива за морска стратегия (РДМС), Директива 91/271/ЕЕС за пречистване на градските отпадъчни води, Директива (ЕС) 2020/2184 относно качеството на водата, предназначена за консумация от човека (преработена), Директива 2006/7/ЕО за управление качеството на водите за къпане и др., които са транспонирани в националното законодателство и съгласувани с националната политика за управление на водите.

Трансгранично сътрудничество свързано с управлението на водите

Дейностите в рамките на трансграничното сътрудничество включват участие, съвместно с други държави в разработването и съгласуването на политики, стратегии и програми, свързани с управлението на речните басейни, управление на риска от наводнения и Морската стратегия. Изготвянето и координирането на национални доклади до ЕК, изисквани съгласно европейското законодателство е задача от първостепенно значение за осъществяване на политиката в областта на управление на водите.

Постигнати резултати и изпълнени дейности:

- Предоставена информация в процеса на подготовка на членството на България в ОИСР;
- Предоставени коментари по проект на ЕК на оценка на Докладване 2022 по Директивата за ГПСОВ;
- Изготвена е информация за трансграничните подземни водни тела;
- Изготвени са два национални доклада относно показатели 6.5.2 (трансгранично сътрудничество в областта на водите) и 6.5.1 (интегрирано управление на водните ресурси) на Целите за устойчиво развитие (ЦУР). За показател 6.5.1. са проведени анкети и срещи за обсъждане на националния доклад със заинтересовани участници от правителствени институции, академични институти и НПО.

Двустранно сътрудничество:

- Подготвени са позиции и становища за работни срещи и срещи на високо ниво по приоритетни въпроси на двустранното сътрудничество със съседни страни и

тристранно сътрудничество с Гърция и Румъния. Взето участие при съгласуване на рамковата позиция на ЕС за преговори със Сърбия по Глава 27 „Околна среда”. Участие в преговорите за подписване на двустранен документ за сътрудничество в областта на водите, иницирано от МОСВ през 2015 г.

- Във връзка с публикуваните проекти на ПУРБ и ПУРН за периода 2022-2027 г. за обществено обсъждане са изпратени официални ноти за информиране на съседните страни.

○ **предприети и/или изпълнени през 2023 г. приоритетни мерки**

Изпълнени дейности и постигнати резултати по изпълнението на мерките от ПУРБ 2016-2021 г.

За неизпълнение на задължения по изграждане на канализационни системи на населените места по *Директива 91/271/ЕИО за ГПСОВ*, основни мерки в ПУРБ, се изпълняват проекти с финансовата подкрепа на ОПОС 2014-2020 г. и ПУДООС. Предвидени са приоритети за финансиране и по ПОС 2021-2027 г.

За изпълнение на основни мерки в ПУРБ са планирани инвестиции в следващия програмен период на ПОС 2021-2027 г. за постигане на съответствие с изискванията на *Директива 91/271/ЕИО* и *Директива (ЕС) 2020/2184 относно качеството на водата, предназначена за консумация от човека* и за намаляване на загубите на вода във водопреносните мрежи за агломерации над 10 000 е.ж. в консолидирани територии.

БДР:

В програмата от мерки към ПУРБ 2016-2021 г. за ДРБУ са планирани 84 бр. мерки с включени към тях 274 бр. дейности, от които 51 бр. мерки с 129 действия към тях от компетентност на БД. Предвидените места за прилагане са: целия ДРБУ - всички 256 бр. повърхностни и/или 50 бр. подземни водни тела (ВТ); участъци от ВТ, в които попада защитени зони и/или 950 бр. конкретни места на прилагане на дейностите.

64 бр. стартирали/изпълнени мерки от ПУРБ с 4 484 места на прилагане. При анализиране на информацията са отчетени мерките с общ превантивен характер, които се вписват при издаване на становищата за допустимост и разрешителни, в зависимост от вида на инвестиционното намерение, както и мерки свързани с разрешителния режим и контролната дейност.

БДЧР:

Предвидените мерки в Програмата от мерки (ПоМ) на ПУРБ 2016-2021 г. за постигане на добро състояние на повърхностните и подземни води в Черноморски район за басейново управление с отговорен за изпълнението или партнираща институция - БД, са с регулярен характер и се изпълняват ежегодно. Изпълнението е обвързано с наличния бюджет на БД за съответната година. Наблюдението и контрола по изпълнението на мерките се изпълнява ежегодно, като напредъкът периодично се актуализира. Идентифицираните административни мерки са разпределени между отговорните дирекции и отдели в БДЧР.

Мерки от ПУРБ по водни тела: 25 бр. типа мерки са в процес на изпълнение.

БДИБР:

Изпълняват се административни мерки, които се прилагат чрез становищата за допустимост на ИП в процедурите по ОВОС.

Стартирало е изпълнението на 38 действия по ПУРБ.

Стартирало е изпълнението на 15 типа мерки от ЕО на ПУРБ на ИБР.

Стартирали са и се изпълняват 5 действия от ПУРБ на ИБР, свързани с осъществяването на контролна дейност.

В процес на изпълнение са 22 инвестиционни мерки на ПУРБ на ИБР.

БДЗБР:

През 2023 г. в БДЗБР се изпълняват мерки и дейности, свързани с изпълнение на ПоМ в ПУРБ на ЗБР 2016-2021 г. от компетентността на БДЗБР. Стартирали са 2 бр. мерки, като

са изготвени 2 бр. Технически спецификации като първоначален етап от подготовка на документация за възлагане на 2 бр. дейности от външен изпълнител чрез обществени поръчки, имащи отношение към провеждане на мониторинг на повърхностни и отпадъчни води по приоритетни вещества. Резултатите от изпълнението на тези дейности ще допринесат за повишаване на достоверността на оценката на химичното състояние на повърхностните води в ЗБР и инвентаризацията на заустванията, емисиите и загубите на приоритетни вещества.

През периода се изпълняват само мерките с административен характер:

- Извършване на ежегоден контрол на разрешителните за водовземане от подземни води с разрешено количество над 150 000 куб. м. год.;
- Извършване на контрол един път на 3 години на разрешителните за водовземане от подземни води с разрешено количество от 30 000 до 150 000 куб. м. год.;
- Извършване на контрол един път в срока на действие на ПУРБ на разрешителните за водовземане от подземни води с разрешено количество под 30 000 куб. м. год.;
- Извършване на проверки за установяване на незаконно черпене на подземни води;
- Контрол за спазване на изискванията за измерване на водното ниво и черпените количества подземни води;
- Контрол за спазване на изискванията за оборудване на съоръженията за водовземане от подземни води с устройства за измерване на водното ниво;
- Изпълнение на процедурата по преразглеждане на издадените разрешителни за водовземане от повърхностни води;
- Въвеждане на изисквания в разрешителните за провеждане на собствен мониторинг на екологичното състояние по биологичния елемент за качество (БЕК) - риби, на реките в участъците между водохващанията и съответното хидротехническо съоръжение – мярката се изпълнява при издаване на нови и преразглеждане на разрешителни.
- При изпълнение на проектите, свързани със структурни мерки от ПоМ да се поставят условия и да се осигурят механизми за контрол с цел ограничаване на неорганизираните емисии при ремонтни, строителни и транспортни дейности – тази мярка, както и всички мерки, заложи в Становищата по ЕО на ПУРБ и ПУРН се вземат предвид и се залагат като условия при съгласуването на становища за допустимост на проекти и ИП, предвиждащи изграждане на технически съоръжения, които са част от изпълнението на структурните мерки от ПоМ.

Изпълнение на мониторинговите програми от ПУРБ 2016-2021 г.⁵

Изпълнявани са програмите за мониторинг на екологично и химично състояние, количеството и показателите на повърхностните и подземните води, както и програмите за химичен и хидробиологичен мониторинг на крайбрежни морски води⁶ от ИАОС, НИМХ и ИО БАН.

Мониторинга на количеството на валежите, подземните и повърхностните води, вкл. наносния отток⁷ се изпълнява от НИМХ съгласно чл. 171, ал. 2, т. 2 от Закона за водите в съответствие с одобрените програми за мониторинг.

Сключено е Споразумение между МОСВ и ИО-БАН за 2023 г. във връзка с изпълнение на задълженията на ИО-БАН, съгласно чл. 171, ал. 2, т. 3 от Закона за водите относно изпълнение на мониторинга на екологичното и химичното състояние на морските води.

⁵ Програмите за мониторинг се изпълняват, съгласно Заповед № РД-3/06.01.2023 г. на министъра на околната среда и водите.

⁶ Съгласно Заповед № РД-3/06.01.2023 г. на министъра на околната среда и водите.

⁷ Съгласно Заповед № РД-482/09.06.2022 г. на министъра на околната среда и водите.

Координиране на изпълнението на мерките от ПУРН (2016-2021 г.) /актуализация на ПУРН

Актуализацията на ПУРН е осъществена в съответствие с проект BG16M1OP002-4.005-0001 „ПУРН – втори цикъл 2022-2027 г., финансиран по ОПОС 2014-2020 г. с бенефициент дирекция „Управление на водите“ в МОСВ и партньори четирите Басейнови дирекции. Изпълнението на проекта е приключило.

Постигнати резултати и изпълнени дейности по отношение на актуализацията на ПУРН:

Приключи изпълнението на Проект „ПУРН - втори цикъл 2022-2027“, финансиран по ОПОС. Основната част от дейностите, включени в проекта са изпълнени в рамките на Споразумение за предоставяне на помощни услуги в подкрепа на изготвянето на ПУРБ и ПУРН за България.

На 01 декември 2023 г., на основание чл. 26, ал.1 от *Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми (Наредбата за ЕО)*, са издадени становища по ЕО от министъра на околната среда и водите.

Подготвена е и необходимата информация за целите на докладването на плановите документи в Европейската информационна система за водите, така че страната до края на годината изпълни ангажиментите си по чл. 14, параграф 3 и чл. 15, параграф 1 от *Директивата за наводненията*, с което се очаква процедурата за нарушение да бъде прекратена.

В края на м. декември с Решения №№№ 937, 940, 941 от 28.12.2013 г. и № 944 от 29.12.2023 г. на Министерския съвет са приети ПУРН 2022-2027 г. за Дунавски, Черноморски, Източнобеломорски и Западнобеломорски райони за басейново управление.

Постигнати резултати и изпълнени дейности по изпълнението на мерките от ПУРН 2016-2021 г.:

БДДР:

В ПоМ за намаляване на риска от наводнения на ДРБУ са планирани 53 бр. (вида) мерки, разпределени на ниво Район за басейново управление, Район със значителен потенциален риск от наводнения и на 192 конкретни места на прилагане. От компетенциите на БДДР, съвместно с други институции в ПУРН 2016-2021 г. са заложили 5 бр. мерки на ниво Район за басейново управление. През 2023 г. са извършени дейности в изпълнение на 12 бр. структурни мерки от ПУРН в 22 места на прилагане, 5 от които попадат в РЗПРН.

- *Почистване на речни участъци и дерета за осигуряване преминаване на висока вълна* - място на прилагане – с. Къпиново, общ. Велико Търново; с. Кривня, общ. Ветово; гр. Цар Калоян; с. Стоките, общ. Севлиево; с. Писанец, общ. Ветово;

- *Почистване и стопанисване на речните легла в границите на урбанизирана територия* – място на прилагане Кривня, общ. Ветово; с. Борово, община Русе; с. Просена, общ. Русе;

- *Изграждане на инженерно-технически съоръжения-охранителни, отвеждащи канали в границите на населените места, включително съоръжения за изпомпване на води* – място на прилагане с. Хераково, община Божурище; гр. Попово;

- *Изграждане на нови корекции* – място на прилагане с. Кривня, общ. Ветово; гр. Габрово;

- *Изграждане на земно-насипна дига и комбинация* – място на прилагане с. Кривня, общ. Ветово;

- *Преустройство или изграждане на дренажни съоръжения* - място на прилагане гр. Берковица;
- *Оценка за отвеждането и денирането на дъждовните води и в частност на канализационните мрежи на населено място* – място на прилагане гр. Берковица;
- *Осигуряване отвеждане на дъждовните води в населените места* – място на прилагане гр. Своге.

От мерките в ПУРН с компетентен орган БДДР, през 2023 г. са реализирани две мерки: „Създаване на капацитет на компетентните органи“ и „Провеждане на обучителна и информационна кампания по проблеми, свързани с наводненията“. По мярка „Създаване на капацитет на компетентните органи“ са сключени граждански договори за подпомагане дейността на БДДР, а в изпълнение на мярка „Провеждане на обучителна и информационна кампания по проблеми, свързани с наводненията“ е закупен лиценз за интернет платформата ZOOM, както и оборудване на озвучаване, необходими за организация и провеждане на онлайн работни срещи със заинтересованите страни по дейности, свързани със защита от наводнения.

БДЧР:

Съгласно ПоМ към ПУРН 2016-2021 г. За БДЧР, самостоятелно или в партньорство, участва в изпълнението на следните мерки.

- *Мярка „Документиране на събитията и оценка на щетите от наводненията“* – код по Национален код PREP58-RR24-REAC115

Мярката е предвидена за изпълнение в целия РБУ, за изпълнението на мярката отговорен е БДЧР и включва специализирана дейност за създаване на база данни за събития и прилагане на предварително разработена методика за оценка на щетите от наводнения от специалисти-оценители. Попълва се таблична форма в електронен вид с информация за настъпили събития на територията на БДЧР с описание на събитието, местоположението, продължителност и др.

- *Мярка „Забрана за изграждане на нови съоръжения за пренасочване на водното течение, както и такива, които могат да повлияят негативно на водния режим на влажните зони на територията на всички защитени територии и зони“* – код по Национален каталог PRO9-REAC36

За изпълнението на мярката отговорни органи са: МОСВ, РИОСВ, БД. Текуща, административна мярка. През периода не са налагани забрани съобразно мярката.

- *Мярка „Опазване и, където е възможно, възстановяване на влажни зони и крайречни гори с оглед ролята им на ретензионни обеми“* – код по Национален каталог PRE86-PRO72

За изпълнението на мярката отговорни органи са: МОСВ, РИОСВ, БД, Областен управител. Текуща, административна мярка за БД, РИОСВ, МОСВ. През периода не са постъпвали инвестиционни намерения за възстановяване на влажни зони и крайречни гори с оглед ролята им на ретензионни обеми за защитени зони BG0000141 „Река Камчия“ и BG0000116 „Камчия“ и BG0000133 „Камчийска и Еменска планина“.

- *Мярка „Организация и информиране на заинтересованите страни надолу по речното течение“* – код по Национален каталог PREP10-REAC57

Мярката е предвидена за изпълнение в целия район за басейново управление, за изпълнението на мярката отговорни органи са: БД, МВР-ГДПБЗН. През периода не е постъпвала информация за възможни високи водни нива на реките в обхвата на БДЧР.

- *Мярка „Сътрудничество с компетентните органи за басейново управление и за управление на риска от наводнения на други държави“* – код по Национален каталог PREP25-REAC72

Мярката е предвидена за изпълнение в целия район за басейново управление, за изпълнението на мярката отговорни органи са: МОСВ и БД. През периода няма участия на представители на БДЧР.

- *Мярка „Поддържане на водния режим на съществуващи или възстановени влажни зони (естествени заливни гори, лонгозни гори, блатата, езера и др.“ – код по Национален каталог PRE8-REAC9*

За изпълнението на мярката отговорни органи са: Областния управител, БД с 5 конкретни места на прилагане за BG2_APSFR_BS_03, BG2_APSFR_MA_03, BG2_APSFR_MA_04, BG2_APSFR_MA_05 и BG2_APSFR_MA_06. Текуща, административна мярка. През отчетния период не са възникнали предпоставки за налагане на ограничения на ползваните водни количества по действащи разрешителни.

- *Мярка „Провеждане на обучителна и информационна кампания по проблемите свързани с наводненията“ – код по Национален каталог PREP39-REAC86*

Мярката е предвидена за изпълнение в целия район за басейново управление, като за изпълнението на мярката отговорни органи са: БД; Кмета на общината; ГД ПБЗН.

БДЧР проведе обучения и срещи с отговорните институции в периода 4-6 декември 2023 г. във Варна, Шумен и Бургас. В проведените обучения участие взеха представители на областни, общински администрации, ДАМТН, РИОСВ, ДПУСЯ, Напоителни системи, РЗИ, РДПБЗН, ОДБХ, ОД „Земеделие“ и др.

БДИБР:

Програмата от мерки (ПоМ), която съдържа решения за идентифицираните проблеми в районите със значителен потенциален риск от наводнения е основен инструмент за постигане на поставените цели в Плана за управление на риска от наводнения (ПУРН) за периода 2016-2021 г., Басейнова дирекция „Източнобеломорски район“ наблюдава напредъка в изпълнението на всички мерки в Програмата от мерки (ПоМ) на ПУРН. БД ИБР поддържа регистър на изпълнените мерки от Програмата от мерки на ПУРН в табличен вид и като шейпфайлове в ГИС.

Във връзка с разработената прилагаща програма за изпълнение на мерките от ПУРН, се извършва преценка на постъпилите искания за водоползване/ползване на водни обекти за съответствието им с ПУРБ и ПУРН, както и на нови инвестиционни намерения. Създадена е вътрешна координация при разглеждане на постъпили преписки по разрешителен режим, като всички постъпили процедури за издаване на нови, продължение или изменение на съществуващи разрешителни се извършва преценка за съответствие с ПУРБ и ПУРН от експертите в отдел ПУВ.

Изпълнени мерки:

По мярка PRE16-REAC17 експерти от БДИБР участваха в комисии, назначени от областните управители за проверка на проводимостта на речните легла извън урбанизираните територии.

По мярка PRE27-REAC28 експерти от БДИБР участваха в комисии, назначени от кметове на общини за проверка на проводимостта на речните легла в урбанизираните територии.

Мерки в процес на изпълнение

Басейнова дирекция „Източнобеломорски район“ е партньор стратегически проект „Интегрирани действия за съвместна координация и реакция на рискове от наводнения в пограничния район“ по Програма INTERREG V-A „Гърция - България 2014-2020“ в изпълнение на мярка PREP25-REAC72 *Сътрудничество с компетентните органи за басейново управление и за управление на риска от наводнения на други държави.*

Чрез становищата за допустимост и разрешителния режим се прилагат административни мерки от компетентност на БД – мярка PRO11-REAC38 *Ограничаване и/или недопускане на нови негативни промени в хидрологичните особености на водните тела;* мярка PRE49-PRO34-REAC121 - *Изграждане на нови корекции;* мярка PRE53-PRO38-REAC126

Реконструкция и поддържане на корекциите; мярка PRE50-PRO35-REAC123 Изграждане на земно-насипна дига и комбинация; мярка PRE57-PRO42-REAC130 Възстановяване на компрометирани диги; мярка PRE58-PRO43-REAC131 Надграждане на диги; мярка PRO6-REAC33 Забрана за сечи на естествена дървесна растителност по бреговете и островите в реката (галерийните гори по речните брегове) и/или сечите на естествена дървесна растителност по бреговете на реките да се извършва с ниска интензивност.

Експерти от БДИБР участват в съгласуване на дейностите по обследване, анализ и извършване на ремонтно-възстановителни дейности на язовирни стени на язовири общинска собственост по мярка PRE46-PRO30-REAC117 *Реконструкция и ремонт на язовири.*

В изпълнение на Общите мерки от Становището по ЕО на ПУРН БДИБР разглежда и съгласува проекти на общи и подробни устройствени планове за района, като анализира и съпоставя разположението на устройствените зони в плановите с обхвата на териториите в риск от наводнения, съгласно изготвените карти на заплахата и на риска. При необходимост в становищата се посочват препоръки за промяна на устройствени решения, съобразени с необходимостта от намаляване на риска от наводнения.

БДИБР поставя условия за недопускане на замърсяване на речните легла със строителни материали и гориво-смазочни материали от строителната техника в издаваните разрешителни и становища за допустимост спрямо ПУРБ и ПУРН на инвестиционни предложения. Изпълнението на мерки за отстраняване на затлачвания на речното корито, почистване на запълнени с наноси басейни и почистване на речни участъци и дерета за осигуряване преминаване на висока вълна се извършва при доказана необходимост по реда, предвиден в Закона за водите.

БДИБР издава разрешителни за изграждане на нови, реконструкция или модернизация на съществуващи системи и съоръжения за регулиране на оттока и за защита от вредното въздействие на водите, както и разрешителни, свързани с осигуряване на проводимост на речните корита и дерета за преминаване на висока вълна.

Във връзка с изпълнение на мерките по наблюдение и контрол от Становището по ЕО на ПУРН БДИБР провежда мониторинг на биологични и физико-химични показатели за качество, определящи екологичното състояние на водите във водните тела, засегнати от дейности по изпълнение на мерки от ПУРН, документира събитията и щетите от наводненията, съгласува инвестиционни предложения за защита от вредното въздействие на водите.

БДЗБР:

През отчетния период са изпълнени дейности по следните мерки от Програмата от мерки на ПУРН (2016-2021) от компетентността на БДЗБР:

- „Организация и информиране на заинтересованите страни надолу по речното течение“ – БДЗБР поддържат и предоставят (публично) актуална информация по въпроси свързани с наводнения. Във връзка с действия по защита от вредното въздействие на водите и за реагиране при настъпване на критични ситуации е създадено Оперативно звено и е обявен дежурен зелен телефон за връзка.

- „Документиране на събитията и оценка на щетите от наводненията“ – БДЗБР осъществява контрол и инспекции във връзка с недопускане и предотвратяване на последиците от вредното въздействие на водите, както и упражнява контрол върху мерките за предотвратяване и ограничаване на щетите, нанесени от природните наводнения. Поддържа се регистър за настъпили в териториалния обхват на дирекцията наводнения, който се актуализира при всяка новопостъпила информация.

- „Провеждане на обучителна и информационна кампания по проблемите свързани с наводненията“

Контролиране проводимостта на речните русла за предотвратяване на неблагоприятните последици от наводнения

Извършва се контрол по проводимостта на речните легла с цел предприемане на превантивни действия, от компетентните органи, за предотвратяване на вредното въздействие на водите.

Дейностите по поддържане проводимостта на речните легла включват:

- ✓ премахване на израсналите във водното течение дървета, дънери, храсти и всички паднали или с опасност да паднат дървета;
- ✓ опазване на бреговете на реките от ерозия;
- ✓ укрепване на бреговете и защита на крайбрежната растителност;
- ✓ почистване на речните легла от наносни отложения за осигуряване нормалната им проводимост.

Междуведомствените комисии, които се назначават със заповеди на кмета на общината – за оглед на речни участъци в границите на населени места и на областния управител - за оглед на речни участъци извън границите на населени места имат следните задължения:

- ✓ определят видовете работи за почистване и количествата им;
- ✓ идентифицират и маркират дърветата за премахване;
- ✓ определят участъците за залесителни и други укрепителни и противоерозионни дейности по бреговете на реките;
- ✓ изготвят констативни протоколи и подготвят програма за планово почистване на речните участъци;
- ✓ приемат с протокол почистените участъци.

В междуведомствените комисии участват представители на ГД „Пожарна безопасност и защита на населението“ – МВР, съответната БД, съответната РИОСВ, ИАГ, общината, експерти-еколози, при необходимост и представители на съответното областно пътно управление или на НК „Железопътна инфраструктура“ и други технически лица.

Обобщеният анализ на информацията за постигнати резултати и извършени дейности от басейновите дирекции през 2023 г. по отношение на осъществяването на контролните им функции по състоянието и проводимостта на речните легла показва, че са извършени общо 2 061 бр. проверки на участъци за състоянието и проводимостта на речните легла.

Установени са 1 173 бр. участъци с нарушена проводимост и са дадени 1 482 предписания, в резултат на извършената контролна дейност.

Общият брой почистени участъци, в резултат на извършената контролна дейност и по последващ контрол са 823 бр.

През 2023 г. са съставени 38 бр. АУАН и са издадени 14 бр. НП.

За подобряване на състоянието на морската околна среда на Черно море⁸:

Разработените актуализирани Програми за мониторинг на морски води, в изпълнение на чл. 11 на *Рамкова директива за морска стратегия (РДМС)*, са докладвани през м. януари 2023 г.

В ПоМ към първата Морска стратегия (МС) за периода 2016-2021 г. са планирани 23 нови мерки.

През 2023 г. е изготвен Трети доклад по наблюдение и контрол при прилагането на МС на Р България, за периода 2021-2022 г.:

https://www.bsbd.bg/UserFiles/File/Sea/3_Doklad_EO_Marine%20strategy_2023.pdf

⁸ В изпълнение на Рамкова директива за морска стратегия 2008/56/ЕС (РДМС), транспонирана в българското законодателство чрез Закона за водите и Наредбата за опазване на околната среда в морските води), с Решение № 1111 / 29.12.2016 г. на Министерския съвет е приета първата Морска стратегия на Република България и програмата от мерки за периода 2016 - 2021 г., която се актуализира на всеки шест години.

През 2023 г. е извършена актуализация и обществено обсъждане на ПоМ по чл. 13 от РДМС (част III от втората Морска стратегия на Р България 2022-2027 г.).

Други дейности, свързани с РДМС 2008/56/ЕО:

Подготвена е документация за стартиране на процедурата по ЕО и оценка за съвместимост на актуализацията на МС на Р България и ПоМ за периода 2022-2027 г. В МОСВ са внесени уведомление по чл. 8, ал.1 от *Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми* и уведомление по чл. 10 от *Наредбата за условията и реда за извършване на оценка за съвместимостта на планове, програми, проект и инвестиционни предложения с предмет и целите на опазване на защитените зони*.

Източник на информация:

МОСВ

СЪСТОЯНИЕ НА МОРСКИТЕ ВОДИ

Крайбрежните морски води обхващат акваторията от Черно море, която попада в границите на една морска миля от брега. При разработването на втория ПУРБ на Черноморски район за басейново управление за периода 2016-2021 г., на база на актуализираната типология и резултатите от анализа на антропогенното въздействие, в крайбрежните морски води са актуализирани границите на водните тела и от 13 в първия ПУРБ (за периода 2010-2015 г.), във втория План са идентифицирани 17 крайбрежни водни тела.

Изпълнението на мониторинга на крайбрежни морски води в Черно море се извършва в рамките на ежегодни споразумения между МОСВ и Института по океанология-БАН, на основание чл. 171, ал. 2, т. 3 от ЗВ. Мониторингът и оценката на екологичното състояние на крайбрежните морски води за 2023 г., са извършени от Института по океанология – БАН, съгласно Споразумение № Д-33-26/31.10.2023 г., в което е изпълнена програма за химичен и хидробиологичен мониторинг на крайбрежни морски води в съответствие с изискванията на Рамковата директива за водите (РДВ), както и мониторинг на морската околна среда в изпълнение на изискванията на Рамкова директива за морската стратегия (РДМС) и Нитратната директива (НД).

Актуалната информация за състоянието на морската околна среда от проведения мониторинг е налична в Бюлетени за състоянието на водите в Черноморски район за басейново управление, достъпни на електронната страница на БДЧР на адрес: https://www.bsbd.bg/404.php/index_bg_1668393.html?URI.

Програмите за мониторинг по член 11, представляващи втората част на Морската стратегия бяха актуализирани през 2022 г. и докладвани пред ЕК и ЕАОС през март 2023 г. от БДЧР: https://www.bsbd.bg/bg/index_bg_4237609.html.

Програмата от мерки по член 13, представляваща третата част от Морската стратегия, е актуализирана и публикувана за консултации със заинтересованите страни и широката общественост в периода 24 октомври - 23 ноември 2023 г.

Източник на информация:

ИО-БАН и МОСВ

КАЧЕСТВО НА ВОДИТЕ ЗА ПИТЕЙНО-БИТОВИ ЦЕЛИ⁹

Ключови послания

Обобщените данни от провеждания от РЗИ контролен мониторинг на питейната вода през 2023 г. показва, че общото съответствие с изискванията се запазва на сравнително високо ниво, съпоставимо с предходните години.

През 2023 г. не са регистрирани епидемични взривове, свързани с питейните води.

Изискванията към качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели, са регламентирани в *НАРЕДБА № 9 от 16.03.2001 г. за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели* (обн., ДВ, бр. 30 от 2001 г., посл. изм. и доп., бр. 43 от 2023 г.), с която в националното законодателство са въведени изискванията на Директива (ЕС) 2020/2184 относно качеството на водата, предназначена за консумация от човека (преработена).

От основно значение за общественото здраве и качеството на живот на населението е осигуряването на непрекъснато водоснабдяване с безопасна и съответстваща на нормативните изисквания питейна вода, предпоставка за което е централизираната водоснабдителна система.

Подаването на съответстваща на нормативните изисквания питейна вода на крана при потребителя, провеждането на мониторинга ѝ в пълен обем и обхват и прилагането на ефективни мерки за контролиране на рисковете по цялата водоснабдителна верига е отговорност на ВиК операторите. С цел защита на общественото здраве Регионалните здравни инспекции (РЗИ) осъществяват контролен мониторинг на качеството на водата, доставяна от ВиК операторите до потребителите. Контролният мониторинг се извършва на крана при потребителя.

В страната са обособени общо около 2 600 зони на водоснабдяване. От тях близо 7 % са категоризирани като големи, в които се подават над 1 000 куб. м. вода средно за денонощие и/или се водоснабдяват над 5 000 жители.

Обобщените данни от провеждания от РЗИ контролен мониторинг на питейната вода през 2023 г. показва, че общото съответствие с изискванията се запазва на сравнително високо ниво, съпоставимо с това през предходните години.

И през 2023 г. несъответствията по *микробиологични показатели* са най-често инцидентни. Характерни са за по-малки населени места. Епизодични несъответствия по микробиологични показатели се установяват и в отделни големи зони, водоснабдявани от повърхностни водоизточници, най-често повлияни от неблагоприятни метеорологични условия, отсъствие на пречистване или несъответстваща обработка на водата.

Обобщено, и през 2023 г. съответствието по контролираните *органолептични, физикохимични и химични показатели* е сравнително високо и съпоставимо с констатираното през предишни години.

През 2023 г. са наблюдавани не голям брой отклонения по органолептични показатели: (мътност, цвят, мирис, вкус):

Обикновено несъответствията са с непостоянен характер, в някои случаи са свързани с наднормени количества на желязо и манган в подаваната вода, в други с липса на пречистване на водата от повърхностни източници, често аварирани водоразпределителни мрежи, ремонтни дейности, режимно водоснабдяване, обилни сезонни валежи и снеготопене и др.

⁹ Темата е разработена от МЗ

В страната продължават да се регистрират отклонения по химични показатели със здравно значение:

- **нитрати** – все още отклоненията по този показател остават най-широко разпространени с многогодишно съществуващи проблеми, свързани основно с дифузното замърсяване с нитрати на подземни води, използвани за питейно-битово водоснабдяване. Такива продължават да се определят в сравнително голям брой, предимно малки зони, преобладаващо в райони с обработваеми земеделски земи и развито животновъдство. Проблемът съществува от десетилетия, като най-засегнати са водоснабдителни зони в областите Велико Търново, Бургас, Плевен, Ямбол, Шумен, Варна, Русе, Разград, Добрич, Стара Загора, Търговище, Пловдив, Пазарджик, Враца, Силистра, Сливен, Хасково. В голяма част от зоните отклоненията имат сравнително постоянен характер, в друга са вариращи. Преобладаващо са до около два пъти над нормативната максимална стойност, в отделни случаи и по-значителни.
- **хром** – устойчивите отклонения по този показател са с по-малък териториален обхват и са установени в някои малки зони в областите Плевен и Монтана. Дължат се на естествено обусловено по-високо съдържание на хром във водите на подземни източници и отсъствие на коригиращи мерки.
- **други** – в единични малки зони продължават да се регистрират наднормени стойности по показател (зона в обл. Плевен), *флуориди*, *бор* (зона в обл. Бургас), *флуориди*, *манган*, *фосфати* (зона в обл. Хасково), което изисква проучване и предприемане на съответни мерки.

През 2023 г. несъответствия с изискванията за качество на питейната вода се установяват и по физикохимичния и химични показатели с индикаторно значение.

Последните не се свързват с пряк здравен риск, но свидетелстват за наличието на проблемни звена в системата на водоснабдяване и/или обработката на водата, което може да провокира индиректен здравен риск, например при ползване на вода от нерегламентирани водоизточници. Отклонения продължават да се регистрират по показатели:

- **манган** – в отделни зони в областите Хасково, Пловдив, Плевен. Особено остър, свързан с естествените условия, при които се формират водите, остава проблемът в зони на водоснабдяване Брягово, Николово, Симеоновград и Българин, обл. Хасково, където от години са наложени ограничения за ползването на водата за питейни цели и приготвяне на храна, действащи и през 2023 г.
- **желязо** – най-често в зони с несъответствия по показател манган, като обл. Хасково или преходно в отделни зони/единични проби от зони за водоснабдяване в области Бургас, Варна, Видин, Велико Търново, София-столица, Смолян и др., свързано с понижено потребление, застояване на водата, стари и често аварирани водопроводни мрежи и др.

Радиологичен мониторинг на питейни води

Съгласно изискванията на *Наредба № 9 от 2001 г. за качеството на водата за питейно-битови цели*, в НЦРРЗ и отделите „Радиационен контрол“ към РЗИ – Пловдив, Варна, Бургас, Русе и Враца се извършва анализ на проби питейна вода от различни населени места в цялата страна, взети при провеждания контролен мониторинг и на радиологичните показатели на питейните води от 28-те РЗИ.

Резултатите от провеждания радиологичен мониторинг на питейните води и проведените допълнителни анализи за установяване на конкретни радионуклиди показва, че по показател „индикативната доза“ от поглъщане на радионуклиди с питейна вода, който е и здравнозначим показател всъщност, всички проби питейни води, с изключение на една, отговарят на нормативните изисквания, като за установените несъответствия органите на

държавния здравен контрол са разпоредили съответните мерки, с оглед недопускане на риск за човешкото здраве.

При констатиране на отклонения в качеството на питейната вода, създаващи риск за здравето на населението регионалните здравни инспекции издават предписания (до ВиК оператори, съответната общинска и областна администрация и др.) със задължителни за изпълнение хигиенни и противоепидемични мерки; предписания и заповеди за ограничаване или преустановяване ползването или подаването на питейна вода, както и препоръки към съответните власти при възникване на аварийни/бедствени ситуации, изискващи такива действия.

Чрез интернет страниците си и средствата за масова информация РЗИ своевременно информират обществеността и заинтересованите лица за резултатите от извършения контролен мониторинг, за наложени забрани и ограничения за ползване на питейната вода (вкл. при бедствия и аварии), и за необходимите мерки и препоръки, които трябва да се спазват до възстановяване качеството на водата.

През 2023 г. не са регистрирани епидемични взривове, свързани с питейните води.

Най-честите *причини* за констатираните отклонения остават:

- лоша технологична схема на водоснабдяването, в т.ч. неправилно разположение на съоръженията за дезинфекция или техния недостатъчен брой;
- отсъствие на пречиствателни станции и съоръжения, необходими за пречистване на водите, предназначени за питейно-битово водоснабдяване;
- остаряла, амортизирана и често аварийраща водопроводна мрежа в населените места, в по-голямата си част изградена и въведена в експлоатация през 60-те и 70-те години на миналия век, включваща и етернитови (азбестоциментови) водопроводи;
- липса на санитарно-охранителни зони около водоизточниците или неспазване на режима на ограничения и забрани в тях;
- неправилно и несъответстващо на добрите земеделски практики използване на минерални торове; неспазване на изискванията за събиране, съхраняване и обезвреждане на торовия отпадък в животновъдството; липса на канализация и съоръжения за пречистване на фекално-битови отпадъчни води;
- използване на водоизточници с природно обусловено наднормено съдържание на някои елементи (като флуор, хром, манган), без съответно пречистване на водата;
- въвеждане на режимно водоснабдяване, особено през лятото и есента, в предимно малки населени места в страната.
- други.

Съществен фактор за наличие на несъответствия и влошена органолептика на водата е и състоянието на вътрешните водопроводни инсталации в жилищните и административните сгради, за чието стопанисване са отговорни техните собственици.

Предвид естеството на посочените проблеми, основните мерки, които следва да се предприемат и реализират за решаването им, най-често са с комплексен характер.

За намиране на устойчиви решения за проблемите, свързани с качеството на подаваната към потребителите питейна вода, от ключово значение е дейността на държавни органи, като МОСВ и регионалните му структури, МРРБ, областните и общинските администрации, ВиК асоциациите, което изисква подобряване на колаборацията между всички с отговорности и компетентност в областта на водите. В тази връзка е важно изпълнението на мерките, заложи в ПУРБ, Стратегията за водния сектор, в рамките на която са разработени и одобрени регионалните генерални планове за развитие на ВиК инфраструктурата на обособените територии и регионални прединвестиционни проучвания за конкретизиране на мерките, свързани с основните проблеми с качеството на питейната вода в съответните региони, както и разработването на планове за безопасност на водите на база оценка на риска в зоните на водоснабдяване.

Източник на информация:

Министерство на здравеопазването

КАЧЕСТВО НА ВОДИТЕ ЗА КЪПАНЕ ПРЕЗ СЕЗОН 2023 Г.¹⁰

Ключови послания

Висок е процентът на водите за къпане с „отлично“ качество (94,8 %, представляващо 91 зони за къпане, в сравнение с 89 за 2022 г.).

И през 2023 г. няма зони, в които водите за къпане се класифицират с „лошо“ и „незадоволително“ качество, с което е изпълнено изискването на Директива 2006/7/ЕО за управление качеството на водите за къпане: всички води за къпане в държавите членки да бъдат с „добро“ или „отлично“ качество.

Изискванията към качеството на водите за къпане (това са водите в открити водни площи, използвани масово от хората за къпане – море, язовири, реки, езера) и мониторинга, който се извършва, са регламентирани в *Наредба № 5 за управление на качеството на водите за къпане* (обн., ДВ, бр. 53 от 2008 г., посл. изм. и доп., бр. 5 от 2013 г.), с която са въведени в националното законодателство изискванията на Директива 2006/7/ЕО за управление качеството на водите за къпане.

В съответствие със задълженията си на контролен компетентен орган по прилагане на европейското законодателство в тази област, Министерство на здравеопазването чрез своите териториални органи – РЗИ планира и извършва регулярен контрол и мониторинг на качеството на водите за къпане през сезона за къпане, чрез пробонабиране и анализ на водата най-малко веднъж на две седмици във всяка зона за къпане. Пробите се изследват по два микробиологични показателя – „ешерихия коли“ и „чревни ентерококи“.

През 2023 г. броят на официално обявените зони за къпане е общо 96 и не е променен спрямо 2022 г. От тях 92 са разположени по Черноморското крайбрежие, а четири са във вътрешността на страната (две зони за къпане на язовир „Кърджали“, област Кърджали, една зона на язовир „Студен Кладенец“, област Кърджали и една зона за къпане на „Язовир Пчелина 2“, област Разград).

За категоризирането на водите за къпане за сезон 2023 г. са използвани резултатите от всички анализи за съответната зона, извършени за периода 2020-2023 г. Съгласно изискванията на горепосоченото европейско и национално законодателство, водите за къпане са класифицирани в следните категории:

- „отлично“ качество;
- „добро“ качество;
- „задоволително“ качество;
- „лошо“ качество;
- „без класификация“ – новообособени зони, при които все още няма достатъчен брой проби, необходими за категоризация.

През сезон 2023 г. разпределението на водите за къпане, според тяхната категоризация е както следва:

¹⁰ Темата е разработена от МЗ

- с „отлично“ качество на водите са 91 зони, което бележи подобрене (при 89 през 2022 г.). Процентът на водите за къпане с „отлично“ качество спрямо общия им брой е 94,8 %;
- с „добро“ качество са 5. През сезон 2023 г. зона „Офицерски плаж“, гр. Варна запазва категорията си от 2022 г. за „добро“ качество на водата за къпане.
- с „лошо“ и „незадоволително“ качество – няма, с което е **изпълнено от страна на Р България изискването на горепосочената директива: всички води за къпане в държавите членки да бъдат с „добро“ или „отлично“ качество.**

При установени отклонения в качеството на водите за къпане, представляващи непосредствен риск за човешкото здраве, органите на държавния здравен контрол своевременно уведомяват другите компетентни органи – МОСВ или регионалните му структури – РИОСВ и Басейнови дирекции, областни управители и кметовете на съответната община за идентифициране на причините и предприемане на необходимите мерки. При опасност от възникване на здравен риск за хората се налага временна или постоянна забрана за къпане. **През сезон 2023 г. такива ограничени не са налагани.**

Най-често *причините* за влошаване качеството на водите за къпане са свързани с недостатъчен брой и капацитет на станциите и съоръжения за пречистване на отпадъчни води, нерегламентирано изпускане на непречистени отпадъчни води, или заустване на отпадъчни води в дъждовни канализации, изливащи се в или в близост до зоните за къпане и др.

Актуална информация по време на сезона за къпане за качеството на водите за къпане се публикува на интернет-страниците на РЗИ – Бургас, Варна, Добрич, Кърджали и Разград.

Източник на информация:

Министерство на здравеопазването